

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

BAŞLANGICIDAN GÜNÜMÜZE İKLİM HAREKETİ: SORUNLAR, SINIRLAR VE FIRSATLAR*

Burak KESGİN¹

Dr.Öğr.Üyesi

Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

E-mail: burakkesgin@beykent.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4783-8225

Öz

Bu makalede küresel iklim hareketinin öyküsü, başlangıcından günümüze kadar dört dönem çerçevesinde ele alınmış, hareketin mevcut durumu ve geleceği son dönemde öne çıkmış yeni aktörlere odaklanılarak incelenmiştir. Greta Thunberg öncülüğündeki gençlik aktivizmi, Yokoluş İsyanı ve Gündoğumu Hareketi bu yeni aktörlere örnek olarak seçilmiştir. Makalede, bu yeni aktörlerin katılımı sayesinde hareketin başarı şansını eskiye göre anlamlı biçimde arttırıp arttırmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Yeni aktörlerin harekete olumlu katkıları reddedilemez, ancak bu aktörler, hareketin önemli bir değişim gerçekleştirmek konusunda eskiden beri sahip olduğu zorlukların üstesinden gelmek için bir paradigma değişikliği yaratmadıkları gibi bazı görüşlerin aksine bu yeni dalga 1960'ların veya 70'lerin büyük toplumsal hareketleriyle kıyaslanabilecek yaygın bir toplumsal seferberlik yaratma potansiyeline de sahip değildir. İklim hareketi yeni aktörlerle kayda değer bir ivme yakalamış olsa da eskiden olduğu gibi bugün de taleplerinin karşılanması noktasında halen başarıya yakın değildir. Öte

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** burakkesgin@beykent.edu.tr

Atf (APA): Kesgin, B., (2022), Başlangıcından Günümüze İklim Hareketi: Sorunlar, Sınırlar ve Fırsatlar, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 14 (1): 59-107., <https://doi.org/10.55978/sobiadsbd.910047>

Lisans: Bu makalenin kullanım izni Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

yandan hareketin başarısı, yalnızca aktörlerin sayısı veya politika üzerindeki etkileri değil, yarattıkları rezonans açısından da değerlendirilebilir. İklim hareketinin yeni dalgası başlangıçta bu şekilde güçlü bir kamusal yankı uyandırmışsa da artık limitlerine ulaşmış, pandeminin etkileri, yinelenen dahili sorunlar ile birleşerek bu dalganın seferber edici kapasitesinin tükenmeye başlamasına neden olmuştur. Hareketin toplumsal tabanını genişletmek için ikna etmenin rasyonel (ve duygusal) temeli olarak iklim bilimine olan münhasır güvenini yeniden değerlendirmesi, anlatılarını potansiyel katılımcıların sosyal ve ekonomik gerçeklerine doğru genişletmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Aktivizmi, Toplumsal Hareketler, Greta Thunberg, Yokoluş İsyanı, Yeni Yeşil Mutabakat.

Alan Tanımı: Toplumsal Hareketler, İklim Değişikliği

THE CLIMATE MOVEMENT FROM THE BEGINNING TO THE PRESENT: PROBLEMS, LIMITS AND OPPORTUNITIES

Abstract

The story of the global climate movement has been told within the framework of four periods from its beginning to the present; studies of the current situation and future of the movement focus on the new actors that have come to the fore in recent years. Greta Thunberg-led youth activism, Extinction Rebellion, and Sunrise Movement have been chosen as the new actors. The paper seeks to answer the core question of whether the movement has significantly increased its chances of success, as compared to the past, given the participation of new actors. The positive contribution of new actors to the movement cannot be denied, but I argue that they have not created a paradigm change in overcoming the difficulties that the movement has always had in effecting significant change, and, contrary to some views, this new wave does not have the potential for widespread social mobilization on a par with the great social movements of the 1960s or 70s. Although the climate movement has gained significant momentum with new actors, it remains as far from reaching its goals in the present as it has historically. On the other hand movements' success can also be evaluated regarding the resonance they create, not merely the numbers of actors or effects on policy. The new wave of the climate movement initially had powerful public resonance, but it has reached its limits; the effects of the pandemic, coupled with recurrent internal issues, has begun to exhaust the capacity for mobilization. I argue that order to expand the social base of the movement, it is necessary to re-evaluate its exclusive reliance on climate science as the rational (and emotive)

basis of persuasion, extending its narratives to the social and economic realities of prospective participants.

Keywords: *Climate Activism, Social Movements, Greta Thunberg, Extinction Rebellion, Green New Deal.*

JEL Codes: *D70, D71, D72, Q54*

1. GİRİŞ

İklim hareketi dünyanın karşı karşıya olduğu iklim krizinin etkilerinden olabildiğince az zarar görmesi için gerekli önlem, tedbirlerin alınmasını ve uyum politikalarının hayata geçirilmesi için bağlayıcılığı olan yasal düzenlemeler yapılmasını talep eden bir toplumsal harekettir. Bu makalede küresel iklim hareketini başlangıcından itibaren dört dönem halinde (ortaya çıkış, oluşum, yeniden biçimlenme ve yeni dalga) ele alarak toplumsal hareket kuramları çerçevelerinden analiz etmiş, bu çerçevede hareketin son yıllarda kazandığı yeni ivmenin geçmişin etkili toplumsal hareket dalgalarına benzer bir niteliğe ya da etkiye sahip olup olmadığı, yarattığı öne sürülen güçlü etkinin doğru değerlendirilip değerlendirilmediği tartışılmıştır. Bu çerçeveden de anlaşılacağı üzere 2018 sonrasında çıkan iklim hareketinin yeni dalgasıyla 1960'ların güçlü toplumsal hareketleri arasında benzerlikler bulan ya da bu yeni dalganın güçlü bir etki, kitleselleşme ve baskı yaratma potansiyeli taşıdığını öne süren görüşlerin nesnel bakış açısı geliştirme sorunu olduğu varsayımı makalenin çıkış noktasıdır. Makale iklim hareketinin yeni dalgasına yönelik toplumsal hareket kuramlarından yararlanarak nesnel bir değerlendirme çerçevesi ortaya koyma girişimidir. Bu amaçla öncelikle iklim hareketinin tarihsel gelişimine hareketin ortaya çıktığı ve geliştiği Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa üzerinden kronolojik biçimde bütünsel olarak bakılmış, dönemler içinde öne çıkan aktörlere, örgütlenmelere, stratejilere, farklı kamplara odaklanılmış ardından yeni dalga Greta Thunberg/İklim için Okul Grevleri (SS4C), Extinction Rebellion (Yokoluş İsyanı) ve Sunrise Movement (Gündoğumu Hareketi) ekseninde değerlendirilmiştir. Bu yeni dalganın iklim hareketine ciddi bir görünürlük kazandırdığı, toplumsal farkındalık ve aktivizme kayda değer katkı sunduğu açık olmakla birlikte iklim hareketini geniş bir kitle hareketine dönüştürmeye başladığı konusunda ciddi soru işaretleri bulunmaktadır. Buna ek olarak bu yeni dalganın benimsediği dil, anlatı ve stratejilerin oldukça sorunlu noktaları olduğunu ifade etmek gereklidir. İklim hareketi kamuoyunda olumsuz algılanma riski taşıyan yöntem ve söylemleri içeren bir strateji benimseyerek daha güçlü, tehditkar görünmek isterken tabanını genişletmek, onaylanmak konusunda kendini

sınırlayan seçimler yapıyor olması ihtimaline göz ardı etmemek gerekir. İklim hareketinin kırk yıla yaklaşan eski bir hareket olarak çokça taktik ve strateji denemiş olmasına karşın bir türlü arzu ettiği güce kavuşamamış olmasının nedenlerini de anlamak bu bağlamda önemlidir. Makalenin hareketi tarihsel bütünlük içinde ele alması bu boyutu anlayabilmek, eski sorunların neler olduğu, nerelerde kilitlenme yaşandığını, fırsat pencerelerinin neden aralanmadığını anlamak adına önemli olduğu düşünülmektedir. İklim değişikliği konusunda doğa bilimleri, mühendislik, ekonomi, uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi, şehircilik ve bölge planlama alanları başta olmak üzere 2000'lerin ortasından başlayarak son yıllarda ciddi bir artış gösteren çok sayıda yüksek lisans ve bir miktar doktora çalışması yapılmışsa da konuyu toplumsal hareketler açısından ele alan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Buna ek olarak iklim değişikliği konusu yapılan yüksek lisans/doktora tezlerine bakıldığında sosyoloji alanında ise neredeyse hiç çalışılmamıştır. Akademik yazına bakıldığında yine benzeri bir durum gözlenmektedir. Sosyal bilimler alanında iklim hareketiyle ilgili kısıtlı sayıda çalışma bulunmakta, iklim hareketi kimi çalışmalara konu olmuşsa da doğrudan konuya eğilen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Konuya ilişkin belirli bir külliyat bulunan yarı akademik ve akademi dışı literatürde ise konunun ağırlıkla iklim hareketine destek olma ve tutundurma amaçları çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Aktivizme katkı sunma amacı bu yazındaki değerlendirmelere önemli oranda yansımaktadır. Bu bağlamda bu makalenin içeriğiyle ilgili özellikle dikkat edilmiş bazı noktaları da belirtmek gerekir. Makale boyunca iklim değişikliği olgusunun bilimsel boyutuna ya da iklim değişikliğinin kapitalizm gibi kök nedenlerine sınırlı ölçüde yer verilmiş, konuya toplumsal hareket çalışmaları bakış açısından odaklanılmıştır. Makalede edilirken bu çalışma alanındaki araştırmacıların kimi zaman değerlendirmelerinde nesnellik sorununa yol açan pozitif önyargılardan ve olumlayıcı çerçevelemeden olabildiğince uzak kalınmaya, temel amaç doğrultusunda iklim hareketinin nesnel bir değerlendirmesi yapılmasına çaba gösterilmiştir. Bu makalenin Türkçe yazına, küresel iklim hareketinin bütünsel bir öyküsünü ve çok az sayıda çalışmaya konu olmuş yeni dalgasının değerlendirmesini bir arada ortaya koyarak katkı sağlaması umulmaktadır.

2. İKLİM HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI (1980-2000)

İklim hareketi her ne kadar 2000'li ortasından itibaren kitlesel bir hareket haline gelmişse de hareketin tarihi 1980'lerin başına uzanır. Küresel ısınmanın bir sorun olduğu daha önceleri bilinse de, konu 1970'lerden itibaren bilim çevreleri tarafından gündeme alınmış, 1980'lerde ilk aktivistlerin çabaları sonucunda

kamuoyunda gündem olmayı başarmıştır. Bu ilk dönemde konuyu gündeme getirmeye çalışanlar ağırlıklı bilim çevreleri ve onlarla birlikte çalışan çevre aktivistleridir. Hareket başlangıcından itibaren bilim çevrelerinin hamiliğinde gelişmiş, bu çevreler tarafından destek görmüş, bu durum halen değişmemiştir. O zamanki yaygın kullanımıyla küresel ısınma konusunda çalışan az sayıdaki aktivist, bu bilim çevrelerinin desteğiyle lobicilik ve savunuculuk faaliyetleriyle sonuç almaya çalışmıştır. Hareketin önünde halen bulunan engellerin, sınırlılıkların ve olanakların o zamandan belli olduğu bu dönem son yıllarda kaçırılan fırsat dönemi olarak yeniden gündeme gelmiştir. İklim hareketi bu erken döneminde sınırlı bir kadro tarafından yürütülen lobicilik ve savunuculuk faaliyetleriyle önemli bir mesafe kat edebilmiş, kamuoyunun konu üzerindeki farkındalığının bulunmadığı, tabanın ve kaynakların çok sınırlı olduğu bir dönemde ABD’de özgül bir ağırlık kazanmayı başarabilmiştir. Hareket bu sınırlı gücüne karşın o dönemde taleplerini kabul ettirmeye oldukça yaklaşmış, gerekli dönüşümün maliyeti ortaya çıktıkça, baskı ve çıkar grupları devreye daha fazla girdikçe girişim başarıya ulaşamamıştır. Söz konusu baskı ve çıkar grupları bu girişimin kendileri için yarattığı tehdidin farkına varmamakta gecikmezken, gelecekte olası benzer girişimlerin önünü kesmek için kendi savunmalarını kurmaya başlamıştır. İklim değişikliğine yönelik şüphe, inkar ve dezenformasyon tekniklerini kullanacak, sorunun bilimsel kesinliğini gölgelemeye, konuyu siyasi/ideolojik bir zemine çekmeye çalışacak karşı hareket, fosil yakıt endüstrisi, muhafazakar düşünce kuruluşları ve vakıfların işbirliğinde yaratılmaya başlanmıştır (Dunlap ve Jacques, 2013). Bu bölümde iklim hareketinin 1980-2000 arasındaki, henüz tam anlamıyla bir toplumsal hareket haline gelmediği, ancak kayda değer bir aktivizmin ve savunuculuk faaliyetinin yürütüldüğü, kurumların halen soruna er ya da geç yanıt vermek için adımlar atacağına olan inancın korunduğu döneme bakılacaktır. Henüz yeni yeni duyulan küresel ısınma konusu ciddi bir tehdit olarak karar alıcıların ve kamuoyunun gündemine getirmeyi başaran ilk ülke olan ABD’de yaşananlar bu kısmın ağırlığını oluşturacaktır.

1962 yılında Rachel Carson’un *Sessiz Bahar*’ı yayınlaması üzerinden on yıl geçmeden örgütlenmeye başlayacak olan çevre hareketi, yine aynı dönemlerde hızla gelişecek olan nükleer karşıtlığı gibi insan kaynaklı çevresel tehditlere karşı gelişen toplumsal hareketler 1970’lerde ABD’de hızla destekçi toplamış ve örgütlenmeyi başarmıştır. Küresel ısınma konusu 1970’li yılların sonunda itibaren bilim çevreleri, devlet kurumları, siyasetçiler, sivil toplum ve iş çevrelerinin belirli kesimlerince yüksek önem düzeyinde tartışılmaya başlanmış, 1980’lerde çevre hareketinin temsilcileri konunun kamuoyunun gündemine gelmesine öncülük etmişlerdir. İklim hareketinin unutulmuş bu erken dönemini araştırmış

olan Nathaniel Rich'e göre 1979-1989 arasında yaşanan gelişmelere yakından bakıldığında tarihi bir fırsatın kaçmış olduğu görülür. Rich, bugün iklim değişikliği üzerine bildiğimiz neredeyse her şeyin o günlerde zaten bilindiğini ve devletin, siyasetin üst kademelerinde tehdidin ciddiyeti konusunda bilimi dinlediği, yeterli bir farkındalık düzeyine ulaşıldığını söylerken, gezegeni korumak üzere gerekli önlemlerin alınması için karar alıcıların istekli olduğunu, hatta birbirleriyle yarıştıklarını, sonraları farklı bir tutum takınacak olan Cumhuriyetçi Parti'nin bile siyasi getirisini düşünerek bu yarışta öne çıkmaya çalıştığını aktarır. Rich'e göre henüz petrol şirketlerinin bile iklim değişikliğini önlemeye yönelik politikalara karşı savunmaya geçmediği, yanlış bilgi, inkar makinesini çalıştırmadığı bu dönemde ABD'de böyle gelişmeler yaşanırken, uluslararası bir mutabakatın da zemini oluşmuş, 1979 yılında Cenova'da toplanan iklim konferansı hemen ardından en zengin yedi ülkenin katılımıyla Tokyo'da bir toplantı daha gerçekleşmiş karbon emisyonlarının azaltılması adına ortak bir bildiriye imza atılmıştır. Buna karşın 1989 yılına gelindiğinde ABD'nin öncülük yapması beklenen uluslararası bir anlaşma imzalanmamış bu yılla birlikte iklim değişikliğinin seyrini değiştirebilecek bir dönem kapanmıştır (2019). Rich'in bu döneme ilişkin araştırması oldukça ses getirmiş öte yandan kimi değerlendirmeleri, dönemi yorumlama biçimi ve vardığı sonuç sorunlu bulunmuştur. Örneğin metin üzerine geniş ve detaylı bir yazı alan Naomi Klein, Rich'in çalışmasında ulaştığı sonucu, ilgili dönemde iklim değişikliğine karşı başarı sağlanamamasının nedenini insan doğasına, insanların uzun vadeli düşünmemesine bağlamasına karşı çıkarak neoliberalizmin etkisini göz ardı ettiğini öne sürmüştür (Klein, 2018). Robinson Meyer ise trajedi olarak sunulan bu büyük öykünün, Cumhuriyetçilerin ve fosil yakıt endüstrisinin süreci baltalamalarını yansıtmadığını savunurken, bu dönemde gerçekten köklü değişiklikler yapıp yapılabileceği konusundaki şüphelerini de dile getirir (Meyer, 2018). Hem Klein'in hem de Meyer'in dikkat çektiği noktalar kayda değerdir. Bu tespitler, sorun açıkça bilinmesine rağmen iklim değişikliği konusunda neden zamanında adım atılmadığına ilişkin bir çok yorumda ifade edilen öne çıkan etkenleri yansıtır. Bugün artık Jimmy Carter tarafından 1979 yılında temiz enerji için Beyaz Saray'a kurulan güneş panellerinin basit bir gerekçeyle Ronald Reagan tarafından 1986 yılında söktürmesi gibi sembolik olaylara bile dönemi incelerken, ABD'nin enerji politikasındaki fosil yakıtları önceleyen değişim açısından önem atfedilmektedir (Grossman, 2013). Reagan yönetimiyle iklim değişikliği çalışmalarına verilen destek de ortadan kalkmış, konu gündemden düşürülmüştür. Carter'ın başkanlığı döneminde küresel ısınma konusundaki çalışmalara destek bulunduğu gibi, 1980'lerin başında yayınlanan resmi bir rapor emisyonların

azaltılması konusunda dünyanın en büyük enerji tüketicisi olması nedeniyle ABD'nin sorumluluğun altını çizmiş ve ülkenin iklim değişikliğiyle mücadelede liderlik yapması gerektiğini ifade etmiştir. Raporun yayınlanmasından kısa süre sonra Carter'ın yerini Reagan'a bırakmasıyla ise yeni yönetim iklim değişikliği konusuna ilgi göstermeyi bırakmıştır (Bolin, 2007). Siyasi iklim bir yana bırakılarak iklim hareketinin içinden çıktığı örgütlere, öncülerine ve neler yaptıklarına bakıldığında hareketin kimliğinin kökenleri daha iyi anlaşılabilir. Hareketin öncüsü Rafe Pomerance'ın hikayesi bu çerçevede iyi bir örnektir. Pomerance, bilim insanı James Hansen ya da siyasetçi Al Gore gibi iklim değişikliği denilince akla gelen ilk isimlerden biri olmamasına karşın iklim hareketinin kurucusu olarak görülebilecek bir isimdir.

Kimilerince iklim aktivizminin adı duyulmamış kahramanı olarak anılan Pomerance o dönemde çevre hareketinin içinde lobicilik faaliyetleri yürüten bir sivil toplumdur. Bir süre sonra bu örgütle yollarını ayıracak olsa da iklim konusunda ilk çalışmaya başladığında Washington'da çalışan bir Friends of the Earth (FoE) yöneticisidir. Bu noktada eklemek gerekir ki çalıştığı bu kuruluş çevre hareketi özel bir yere sahiptir. Yukarıda da değinildiği üzere 1970'ler, dönemin ruhuna da koşturucu olarak Sierra Club gibi geleneksel çevre örgütlerinden farklı, taban hareketi olma iddiasında, daha fazla eylem odaklı, eylem repertuarları çok daha geniş daha isyankar olarak tanımlanabilecek çevre örgütlerinin ortaya çıkışına sahne olmuştur. Aynı dönemde kurulan Greenpeace gibi FoE de işte bu trend doğrultusunda kurulmuş bir örgüttür. Eski bir Sierra Club yöneticisi tarafından kurulmuş olan örgüt radikal olarak tanımlanamasa bile Sierra Club gibi müesses nizamla barışık olmak yerine çatışmacı taktikleri benimseyen, daha meydan okumacı bir çevreci örgüt olmak iddiasıyla yola çıkmıştır (Martinez, 2013). Bir sonraki bölümde ele alınacağı üzere bu örgütün İngiltere kolu yıllar sonra iklim değişikliği konusundaki ilk kapsamlı kampanyalardan birini de düzenleyecektir. Pomerance küresel ısınma konusunun farkına vardığında işte bu örgütün bir çalışanıdır. Sorunun önemini, büyüklüğünü kavrar kavramaz harekete geçmiş, sonrasındaki hayatını tamamen bu meseleye adanmıştır. Konunun farkına varır varmaz başarılı bir savunuculuk stratejisi sayesinde konuyu siyasetin gündemine ve kamuoyuna taşımak adına önemli adımlar atmıştır. Rich'in ifadesiyle 1980'lerin ortasına gelindiğinde ABD'nin ilk ve tek tam zamanlı küresel ısınma karşıtı lobicisidir. FoE sonrasında iklim hareketinin öncülerinden sayılabilecek STK'lardan World Resources Institute'da (WRI) çalışmaya başlayan Pomerance bu örgütte oldukça başarılı çalışmalar yürütmüştür. WRI, FOE'de farklı şekilde çalışan, taban aktivizminden ziyade lobiciliğe odaklanmış bir bir STK'dır. Siyaset, diplomasi, enerji politikası

alanlarında eski şirket yöneticilerinin de yer aldığı bu kuruluş ona küresel ısınma konusunda çalışma imkanı tanımıştır. Lobicilik ve savunuculuk, kamuoyunda farkındalık yaratma çabaları bu dönemde iklim aktivizminin temel yöntemleridir. Bilim insanları bir süredir basında konuyla ilgili farkındalık yaratmak için çabalar gösterebilir de James Hansen'in sahneye çıkışı asıl önemli etkiyi yaratacaktır. Hansen'i keşfederek onu kamuoyu çıkmaya ikna eden Pomerance, onun ABD kongresinde ifade vermesiyle sonuçlanacak tarihi olayın da mimarıdır. Bu olay bağlamında 1988 yılı bu sürecin tepe noktası, hareketin erken döneminin başarıya en çok yaklaştığı yıl olarak görülebilir. The New York Times gazetesi 24 Haziran 1988 tarihinde ilk sayfadan verdiği haberde senatoda verilen bir ifadeye dayanarak küresel ısınmanın ısınmanın başlamış olduğunu duyurur. Haber, bir gün önce NASA Goddard Uzay Enstitüsü direktörü Hansen'in ABD Senatosu Enerji ve Doğal Kaynaklar Komitesi'ne küresel ısınmayla ilgili bulgulara ilişkin verdiği ifadeye dayanmaktadır. Küresel ısınma konusunda başlatılan siyasal bir araştırma çerçevesinde verilen bu ifade bugün konunun kamuoyunun gündemine daha önce olmadığı biçimde getirilmesine yol açtığı için bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere bu ifadenin verilmesine giden süreç Pomerance'ın öncülüğünde yürüyen bir çabanın sonucudur. Hansen'in kendisini kongrede tanıklık yapmak için 1981 yılına ziyaret edenin Pomerance belirtmekte, konuyu kamuoyuna taşıma sürecinin o zamanlara kadar gittiğini söylemektedir. Öte yandan Hansen, 1988 yılında konu senatoya gelene kadar kongrede bir kaç kez konuştuğunu ancak bunun fazla etki yaratmadığını da belirtir. Ona göre ABD'de 1988 yılında yaşanan aşırı sıcaklar küresel ısınmanın senatoya taşınmasını, kamuoyu ilgisini olanaklı kılmıştır. Hansen 1988'de senato ifadesinin gördüğü ilgi o zamana kadar arzu edileni karşılayabilmiştir (World Watch, 2008). Öte yandan bu milat sayılan ifade küresel ısınma olgusuna yönelik olarak çok daha fazla insanın farkındalık kazanmasına yol açmış olmasına karşın örgütlü bir toplumsal hareket ortaya çıkarmamıştır. Bunun nedenini henüz yeni gündeme gelen bu soruna yönelik kurumların çözüm üreteceğine olan inançta ya da öngörülen tehdidin o zamanlar halen çok uzakta olmasıyla açıklamak mümkün olduğu gibi dönemin siyasal atmosferini de göz önünde bulundurmak gerekir. Söz konusu siyasi atmosferde, savunuculuk ve lobicilik çabalarıyla kat edilen mesafe aslında az değildir ve daha fazlasının mesafe kat edilemeyeceğine yönelik bir karamsarlık için henüz neden yoktur. Bu bağlamda ilk iklim aktivistleri geniş bir taban örgütlenmesine giderek sokakları, meydanları doldurmayı amaçlayan bir toplumsal harekete dönüşme gibi daha zorlu, maliyetli bir strateji yerine baskı grubu olarak güçlenmeyi, lobicilik ve savunuculuk faaliyetleriyle sonuç almayı hedeflemiş görünmektedirler. Siyasal fırsatların bol olduğu bir ortamda toplumsal

hareketlerin ortaya çıkma gerekliliği azalmaktadır. Karar alıcılarla doğrudan irtibat haline geçmek gibi daha kurumsal taktiklere başvurmak, siyasi açıklığın ve siyasete erişimin bulunduğu koşullarda bir konuya taraf olanlar tarafından tercih edilmektedir (Peoples, 2019). İlk iklim aktivistlerinin de tercihini bu yönde kullandıkları görülür. 1990'lara gelindiğinde ise benzer konularda çalışan STK'ların lobicilikten çok kamuoyu yaratmaya yönelik öncü çalışmalarını da hatırlamadan geçmemek gerekir. Örneğin Greenpeace, hem kendi bilimsel çalışmaları ve bilgi üretimi-paylaşımı hem de iletişim alanlarında harekete erken katkılar sunmuştur. Greenpeace 1990'ların başından itibaren konuyu gündemine ve farkındalık çalışmalarına başlamıştır. Bilimsel bilginin geniş kitlelerin anlayabileceği biçime dönüştürülmesi için görselliği ve sloganları başarılı biçimde kullanan kampanyalar yürütmüştür (Doyle, 2007). Yine Greenpeace ozon tabakasının korunması için buzdolaplarında ozona zararlı gazların kullanımına karşı 1986 yılında başlattığı bir çok tekniğin bir arada başarıyla kullanıldığı, 1990'lar boyunca da devam geniş etki yaratan, yeni bir teknolojinin de örgüt tarafından tanıtılması sonucunda büyük başarı elde ettiği kampanya muazzam bir başarı elde etmiştir². Öte yandan yine bu dönemde iklim değişikliğiyle mücadele eden örgütler bir çatı altında da toplanmaya başlamıştır.

Çevre kuruluşları 1970'lerden itibaren uluslararası müzakerelerde kendilerine bir yer açmış, oluşturulan geniş koalisyonlar hükümetlerarası konferanslara dahil olmuş, bu toplantıları izlemiş ve eleştirmiştir. Climate Action Network (CAN) bu yolu izleyerek iklim değişikliğine odaklanmış örgütleri bir araya getiren önde gelen bir ağ olarak 1989 yılında Avrupa ve ABD'de gelişmiş bir çatı yapısıdır. İlerleyen dönemde tüm kıtaları kapsayacak kolları oluşmuş olan CAN, resmi olmayan, yazılı kuralları bulunmayan ortak hareket etme ilkesine dayalı uluslararası bir koalisyondur. Bu ağa üye olabilmek için bazı kriterleri sağlamak ve belirli rehberlik ilkelerine uyulacağını benimsemek zorunludur. Ağ içinde oluşturulmuş özel iletişim kanalları vardır ve üyelerin çalışma odakları da araştırmadan, lobiciliğe farklılık taşır, büyük çevre STK'ları da bu ağın içindedir (Duwe, 2001). İklim hareketi bu gibi çatı örgütlerin de desteğiyle 1990'larda gelişmeye devam etmiş Birleşmiş Milletler (BM) tarafından düzenlenen Rio

² Günümüzde de ozon tabakasını korumaya yönelik bu başarının iklim değişikliği için tekrarlanabileceğine yönelik yorumlara rastlanmaktadır. Bu görüşü paylaşanlardan ünlü iklim bilimci Susan Solomon, ozonu koruma hareketinin uygulaması kolay dönüşümlerle sağlanabildiğini bu açıdan zorlu iklim değişikliği dönüşümüne benzemediğini de ayrıca vurgularken, aynı dönemde iklim değişikliği konusunda kaçırılan fırsatın da tekil olaylara bağlanamayacağını belirtir (Waxman, 2019).

Zirvesi (1992) gibi toplantılar harekete ümit vermiştir. 1990'lar iklim değişikliğiyle ilgili gerekli adımların karar alıcılar tarafından uluslararası bir mutabakatla atılabileceği yönündeki ümitlerin halen canlı olduğu bir dönemken 2000'li yıllarla birlikte durum değişecek, iklim hareketi yapısal engellerin farkına vararak farklı bir yönde hareket etmeye başlayacaktır. BM'nin 1992 Rio Zirvesi'yle 2002 yılındaki Johannesburg Zirvesi'ni karşılaştıran John Bellamy Foster iki zirve arasında küresel ısınma ve yaşamsal çevre sorunlarında kritik eşiklerin aşıldığını, ikinci zirve döneminde kafalardaki sorunun artık krizlerin dünyayı bekleyip beklemediği değil, ne büyüklükte olacağı sorunu olduğunu belirtirken Rio'daki umudun yerini Johannesburg'da karamsarlığa bıraktığını ifade eder (Foster, 2012: 112-113). Foster'ın bu karşılaştırması iklim hareketinin erken ümitli döneminin 2000'lerin başında nasıl sona erdiğini oldukça iyi özetlemektedir. 2000'lerde taleplerine sonuç almak üzere lobcilik ve savunuculuk faaliyetlerinin fazlasına ihtiyaç olduğu ortaya çıkacak, gösterilen gelişimle birlikte ümitler bir kez daha yeşerecek ancak 2009 yılıyla birlikte çok daha büyük bir hayal kırıklığı hareketin yönünü oldukça değiştirecek, günümüze dek devam edecek bir dönüşüm başlayacaktır.

3. OLUŞUM SÜRECİ (2000-2009)

İklim hareketi 2000'li yıllar itibariyle karar alıcıların baskı altında tutularak eninde sonunda iklim değişikliğiyle ilgili zorunlu adımları atacağı varsayımdan vazgeçerek, siyasi fırsat pencerelerini ancak geniş bir tabana sahip, protestoyu kullanan toplumsal bir harekete dönüşerek açabileceğini anlamıştır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) kurulması, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (UNFCCC) ve Kyoto Protokolü'nün kabulü gibi olumlu gelişmelerin ne kadar etkisiz ve kırılğan olduğu kısa zamanda ortaya çıkacaktır. ABD'nin Kyoto protokolünden George W. Bush yönetiminin başa geçer geçmez 2001 yılında çekildiğini açıklaması gibi gelişmeler bu durumu gün yüzüne çıkarmıştır. Bu çekilme kararı anlaşmayı tam olarak bozmamış olsa da artık ABD taahhütünün olmaması iklim değişikliğinin risklerini azaltmak üzere ortaya konulacak çabaların etkililiğine zarar vermiştir. Bush yönetimi ulusal ekonomik çıkarları neden göstererek protokolden çekildikten sonra ABD'nin sorunla ilgili sorumluluğunu ve liderlik rolünü kağıt üzerinde yinelemiş ancak ara sıra ortaya atılan sloganlar haricinde kayda değer hiç bir şey yapmamıştır (Cohen & Egelston, 2003). Kyoto protokolü etkililiği tartışmalı bir anlaşma olsa da ABD'nin tavrındaki değişim ve yeni yönetimin tutumu iklim hareketinin kitleleşme, yeni yöntemler arayışına girme sürecini hızlandırmıştır. İklim aktivistleri artık istikametini kitlelere çevirmeye başlamış,

farkındalık yaratma yoluyla harekete kaynak temin etmek ve destekçi sayısını artırmak için girişimlere hız vermiştir. Eskisinden farklı olarak doğrudan eylem, gösteriler ve protestolar bu dönemde iklim hareketin eylem repertuarının ayrılmaz parçası haline gelmiş, farklı ve yeni gruplar iklim değişikliği mücadelesi için kendi koalisyonları içinde bir araya gelmiştir. Hareket içindeki ayrılmalar da bu dönemde meydana gelmiş pazar ekonomisiyle uyumlu çözümler üretenler ile iklim adaleti etrafında birleşenler birbirlerinden ayrılmaya başlamışlardır. Düşünsel kökenleri çevre adaleti fikrine giden iklim adaleti, günümüze kadar güçlü biçimde gelebilmiş, iklim hareketin bugünkü genel anlatısını ve karakteristiğini önemli ölçüde etkileyebilmiş önemli bir çerçevedir.

İklim değişikliği sorununu daha adil bir dünya talebiyle birleştiren bu çerçeve 1990'ların sonunda kullanıma girmiştir. Bu terime ilk kez bağımsız araştırmacı gazetecilik oluşumu olan Corporate Watch'ın (CW) petrol şirketlerin siyasal gücünü sorgulayan "Sera Gazı Çetecileri İklim Adaletine Karşı" adlı raporda rastlanır. Bu rapora dayanarak iklim aktivistleri dünyanın farklı yerlerinde petrol şirketlerini protesto etmek üzere eylemler düzenlemeye başlamıştır. Rapor, küresel ısınmanın kök nedenlerine, petrol şirketlerinin sorumluluğuna, küresel ısınmadan zarar görecektiklerinin durumundan bahsederken, fosil yakıtların kullanılmadığı bir dünyaya geçişe yönelik bir rehber niteliği de taşır. Raporu hazırlayan aktivistlerin, ABD'de geçmiş 1980'lere dayanan yoksullar, azınlıklar, yerliler gibi dezavantajlı toplumsal grupların çevre kirliliğinden etkilerinden korumaya yönelik hareketten geldiklerine dikkat çekilmektedir (Tokar, 2012). Kavramın çevresel adalet kavramının dönüşüme uğramış olduğu genel kabul gören bir görüştür ve ABD'de ırk ayrımcılığıyla çevrenin bir arada düşünüldüğü girişimlerin önemine dikkat çekilir. Ezgi Tatgın'ında ortaya koyduğu üzere iklim adaleti çevre adaleti, sosyal adalet teorisi ve kalkınma adaleti başta olmak üzere bir çok bileşene sahip biçimde kavramsallaştırılmış, dezavantajlı grup odaklılık farklı toplumsal kesimlere doğru sürekli genişletilmiştir (2019). İklim adaleti, dezavantajlılıklarla mücadeleye odaklanan içinde çok farklı eşitsizliklere karşı duran oldukça heterojen çatı bir hareket olarak, kökenleri iklim değişikliğinin öncesine ve ötesine uzanan bir hareket olarak iklim hareketi içindeki ana iki kamptan biri olmayı başarabilmiş, sloganları, argümanları ve eylem repertuarları iklim hareketinin geneli üzerinde ve entelektüel çevreler üzerinde etkili olmayı başarmış, iklim değişikliğini ortaya koymada adalet, eşitsizliklerin odak noktasına alınabileceği fikrinin kabul görmesine de yol açmıştır . İklim adaletinin önemli bir araştırma gündemi haline de geldiğini belirtmek gerekir. Kavram ahlaki, yasal çerçeveler sunduğu gibi taban hareketleri için de rehber niteliği taşır. İklim adaleti çerçevesi çok geniş, entelektüellerin, akademisyenlerin ve aktivistlerin bir arada

katkı sunduğu halen devam eden bir proje olarak görülebilir. Kimi görüşlere göre hareketin çerçevesinin ve vizyonunun genişliği, yatay örgütlenen ağ tipi yapısı onun potansiyelini güçlü kılmaktadır. İklim adaletine ileride yeniden dönülecek, İklim Adaleti Şimdi! (Climate Justice Now!) koalisyonu örneği üzerinde 2000'lerin ikinci yarısından Kopenhag'a giden süreçteki gelişmelere bakılacaktır. Ancak bu noktada 2000'li yıllardaki diğer gelişmelere FoE gibi yerleşik çevreci STK'lar ve 1980'lerden beri konuyu ABD siyasetinin gündemine sokmaya çalışan Al Gore'un ve gazeteci Bill McKibben'in çabalarına değinmek gereklidir.

2000'li yılların ortasına doğru BM gibi kurumlara ve ülke hükümetlerine yönelik ümitlerin ve beklentilerin iyice azalmasıyla çevre hareketinin yerleşik aktörleri iklim hareketini gündemlerinin üst sıralarına almaya başlar. Greenpeace gibi örgütler yukarıda da değinildiği üzere çeşitli farkındalık kampanyalar yürütmüştür. Buna karşın çok geniş çaplı bir kampanyalara ise rastlanmaz. Bu tip kampanyaların ilk örneklerinde biri FoE tarafından 2004 yılında İngiltere'de gerçekleştirilmiştir. FoE petrol şirketlerinin logoları bulunan bir şişme karbon dinozoru Londra'nın meydanlarından birine yerleştirilmesi gibi sembolik eylemlerle başlayan kampanya hem farkındalık yaratmayı hem de başlangıçta İngiliz hükümeti, sonrasında da Avrupa Birliği üye ülkelerinden CO2 emisyonlarını düşürmek üzere yasal düzenlemeler talep edecektir. 2005 yılında başlayacak Radiohead solisti Thom Yorke'un sözcüsü olduğu "The Big Ask" (Büyük İyilik) kampanyası, kampanya sürecinde Stop Climate Chaos (İklim Kaosuna Dur) adlı STK'ların oluşturduğu bir koalisyonun ortaya çıkmasına da sahne olmuş, farklı teknikleri kullanan geniş çaplı savunuculuk kampanyası yürütmüştür. 2005-2008 arası süren kampanya online lobicilikten, rock konserlerine bir çok farklı tekniği geleneksel savunuculuk teknikleriyle harmanlayarak kayda değer bir başarı elde etmeyi başarmıştır (FoE, 2018). Kampanya İngiliz siyasetinde muhafazakarlar da dahil olmak üzere farklı tarafların iklim değişikliğini politika yapma süreçlerine dahil etmelerine ve yasal düzenlemelere yol açmıştır. Bu oldukça başarılı kampanyanın tek bir amaca, bir iklim yasasının güvence altına alınması talebe odaklanması, bu talebin bireylere hemen ek bir maliyet yüklemeyecek olması ve parlamentodaki potansiyel destekçilerini yabancılaştıracak talep ve iddialardan arındırılmış olmasının (yani sadeliği) başarıda etkili olduğu savunulmaktadır (Carter ve Childs, 2018). İngiltere menşeli son derece başarılı, örnek "The Big Ask" kampanyası iklim hareketinin Avrupa ayağında öne çıkarken ABD'de de önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Türkiye'de de iklim değişikliği konusunda ilk kez eylem bu dönemde geçilecek, daha sonra bir çok etkinlik düzenleyecek olan ve 350.org'la da koordineli çalışacak Küresel Eylem Grubu "Küresel Isınmaya Karşı Çalışma

Grubu”nu 2005’te kuracaktır (Şahin, 2014). 2000’lerin ortasından itibaren tam anlamıyla küresel bir iklim hareketinden söz etmek olanaklı hale gelecektir. Bu çerçevede Al Gore dönemin en önemli figürlerinden bir tanesidir. Gore, 2006 yılında gösterime giren *Uygunsuz Gerçek* (An Inconvenient Truth) belgeseliyle birlikte tüm dünyanın dikkatini küresel ısınma sorununa çekmiş, milyonlarca insanın sorundan haberdar olmasını sağlamıştır. Yukarıda değinilen “The Big Ask” kampanyası kapsamında da kullanılmış olan belgesel farkındalık yaratma açısından iklim hareketinde bir dönüm noktasıdır. Bu belgesel iklim hareketinin dönüştürücü bir hareket hale gelmesine yol açabilecek bir sürece yönelik ümitleri artırmış, bir çok kesim üzerinde önemli etkiler bırakmış, kamuoyu farkındalığını, hassasiyetini önemli ölçüde artırmıştır. Gore sonraları piyasa ekonomisi ve mevcut siyasal içinde iklim değişikliği sorunun çözülebileceğine yönelik yarattığı algı nedeniyle eleştirilecek de olsa, Gore’un bir çok ünlü ve zengin ismi de hareketin destekçisi olmaya teşvik etmiş olması unutulmamalıdır. Belgesel 2007’de iki Oscar alırken aynı yıl Gore iklim değişikliği konusunda yaratmak istediği farkındalık çabaları nedeniyle Nobel Barış Ödülü’nü IPCC ile paylaşmıştır. Tüm zamanların en fazla hasılat yapan beşinci belgeseli ünvanını kazanan yapım, eğitim amaçlı olarak da kullanılmış, İskoçya, Norveç ve İsveç’te müfredata dahi girmiştir. Öte yandan belgeselin bilgi artırma ve insanları sera gazı emisyonlarını azaltmada endişelendirme, motive etme amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştirmediği üzerine yapılan bazı araştırmalar girişimin belirli ölçüde başarılı olduğunu, ancak yaratılan farkındalığın bir eyleme dönüşüp dönüşmediğinin muğlak olduğu öne sürülmektedir (Nolan, 2010). Al Gore, kendi başkan yardımcılığı dönemindeki icraatları, önerdiği yeşil kapitalizm, iklim değişikliğine karşı teknolojik çözümleri önermesi, başkan yardımcılığı sonrasında farklı işlerden edindiği servet, lüks ve çevreci olmayan yaşam tarzı sonraları eleştirilecek, aradan yıllar geçmesine rağmen kendisine ve harekete karşı kullanılacaktır (Kaufmann, 2017). Bir çok yorumcu Gore’un yarattığı farkındalıktan ötürü girişiminin hakkını verirken, bir kısım yorum ise onun belgeselde de dile getirdiği yeşil kapitalizme ve ekolojik modernizme dayanan bakış açısını yani sorunun teknolojik çözümlerle aşılabileceğine yönelik çözüm önerilerini muğlak, sorunlu bulunmaktadır. Öte yandan belgesel üzerine yapılan başka bir yorum amaçlanmamış sonuçlar üzerinedir. Dominik Stecula ve Eric Merkley’e göre belgesel iklim değişikliği konusunun kamuoyu nezdinde halen göze çarpmadığı dönemde farkındalık artırma konusunda şüphe götürmez bir katkı sunmuştur. Buna karşın konuyu medyanın ağırlıkla Gore üzerinden görmesi ve onun siyasal kimliği beklenmedik bir sonuca yol açmış, iklim değişikliği denildiğine sürekli demokrat Gore’un sahnede olması onunla karşıt siyasi

görüşteki Cumhuriyetçilerin konuya olumsuz bakmasına yol açmıştır. Gore'un mesajı yetersiz olması bir tarafa bırakıldığında siyasi kimliğinden ötürü bir kutuplaşmaya yol açmış Cumhuriyetçilerin konuya olumsuz bakması sonucunu doğurmuştur (2017). Gore, ortaya koyduğu çözüm önerilerinin sorunlu, muğlak olması ve siyasi kimliği nedeniyle konunun siyasi bir kutuplaşma içine sıkışmasına yol açmış olması gibi nedenlerle halen eleştirilse de ortak görüş iklim değişikliğine yönelik kayda değer bir farkındalık yarattığı yönündedir. Bir diğer taraftan Gore'un bilgilendirici bir belgesel yapmakla kalmadığını, elde edilen başarı ardından kurduğu The Climate Project (TCP) adlı platformla dünyanın dört bir yanında eğitim verecek binlerce aktivist yetiştirmiş olduğunu belirtmek gerekir. Gençlere yönelik özel bir oluşum da ayrıca geliştirilmiş, genç iklim aktivistleri yetiştirilmeye de başlanmıştır. Gore'un öncülüğünü yaptığı diğer önemli girişim olan Alliance for Climate Protection ve TCP birleşerek temel amacı iklim değişikliği eğitimi, çözüm geliştirme ve inkarcılığa karşı koymak üzere The Climate Reality Project'ı ortaya çıkarmışlardır (Baer ve Singer, 2014). Gore son yıllarda ayrıca bir sonraki bölümde değinilecek olan ABD'de iklim hareketinin öne çıkan projelerinden olan "Yeşil Yeni Mutabakat"ın da (Green New Deal) destekçilerinden biri olmuştur. Bu manada kendisine yöneltilen eleştiriler bir tarafa bırakıldığında gerek belgeseli ve ardından başlattığı iklim aktivistleri yetiştirme ve eğitimi projeleri gerekse son dönemde iklim hareketinin yeni projelerine, çabalarına verdiği destekle harekete katkı sunmaya devam etmektedir. Artık ön planda olmayan Gore da hareketin geniş koalisyona dayanan birlik görüntüsü sunma arzusuna paralel hareket etmekte, hareketin yeni aktörlerine desteğini, inancını beyan etmektedir (Gore, 2019).

2000'li yılların ortası, sonrasında iklim hareketinin en önemli isimlerinden biri haline gelecek olan Bill McKibben'in da sahneye çıktığı bir dönemdir. Kurduğu 350.org platformu iklim hareketinin en önemli ve etkin aktörlerinden biri haline gelecektir. McKibben, konu üzerine yazmaya 1980'lerin sonunda başlamış, konuyla ilgili genel okuyucu kitlesini hedefleyen ilk kitaplardan birini yazmıştır. McKibben'in yazılarına bakıldığında onu iklim hareketi içinde yeşil sosyal demokrat kanatta görmek yerinde olur (Baer ve Singer, 2014). 2008 yılında kurulan 350.org'un ismindeki 350 sayısı dünyanın yaşanılır kalması için aşılması gereken CO2 partikül oranına ilişkindir. Kendi kaleminden örgütün kuruluş öyküsünü anlatan McKibben kuruluş döneminde iklim değişikliği konusuna bir ilginin var olduğunu, bir çok yazısını etkili yayınlarda yayınlamayı başardığını ancak bir noktadan sonra yazmanın yeterli gelmediğini görerek eyleme geçmeye ve insanları örgütlemeye karar verdiğini söyler. İnsanların harekete geçmeye aslında ne kadar hazır olduğunu gördüğünde oldukça

şaşırdığını ifade eden McKibben, sadece e-posta zincirleri üzerinden örgütlenmenin ne kadar hızlı biçimde ilerlediğini ve kitleselleştiğini söyler (McKibben, 2010). 2009 yılında yapılan küresel eylemle 350.org iklim hareketi içinde önemli bir aktör olarak artık sahne almaya başlamıştır. Öte yandan belirtmek gerekir ki 350.org, hiyerarşik olmayan, son derece yatay özerk yerel şubelerden oluşan örgütlenme biçimiyle, klasik STK'lara benzemediğini belirtmek gerekir. Örgüt daha ziyade platform görünümünde büyük bir ağ yapılanmasına benzemektedir. 350.org'u bu manada kendi başına bir toplumsal harekete benzetmek mümkündür. ABD'nin neredeyse her kentinde, dünyanın da bir çok yerinde bulunan 350.org ağı içerisinde yer alan şubeler örgütün genel amaçları için çalışan ancak oldukça otonom, kamuya açık toplantılarla kararlar alan, demokratik çok da kurumsal olmayan yapılardır. Merkezle şubeler ilişkisi hiyerarşiden ziyade bir karşılıklık ilişkisine dayanır. Şubeler 350.org ilkelerine uygun biçimde kendilerinin karar verdiği, tasarlayarak düzenledikleri faaliyetler yürüterek sorumluluklarını yerine getirmiş olurlar. Bu faaliyetlerde kamuoyunda dikkat çekecek yaratıcı sahnelerin ortaya konması, yaratıcı sembollerin kullanılması arzulanmaktadır. Şubeler arasında bu tarz bir rekabetin de teşvik edildiğini de söylemek mümkündür. Bu faaliyetlerin merkezle video, fotoğraf vs. olarak paylaşılması, merkezin de bunları bir araya getirerek sunması yoluyla örgüt kamuoyu yaratma hedefini yerine getirmiş olur. Şubelerin mümkün olduğu kadar insanı açık olan toplantılarına çekmesi, onları kolektife dahil etmesi, olabildiğince fazla şubenin, olabildiğince farklı ve yaratıcı etkinlik yapılması istenmektedir. 350.org kendini yurttaşların bir arada çalıştığı küresel bir hareket olarak tanımlamaktadır. İklim adaleti başta olmak üzere adaleti merkezine alan tüm diğer hareketlerle ittifak içinde olan 350.org kendi ifadesiyle hareketler arası bir harekettir. Örgüt iklim değişikliği konusunu ahlaki bir sorumluluk olarak görmekte, Gandhi ve Martin Luther King Jr.'un ruhundan ilham alan şiddetsiz eylemi benimsemiş, kolektiflerden oluşan hareket olarak kendini tanımlamaktadır (350.org). Söz konusu isimlerin seçilmesi tesadüfi değildir, çünkü bu isimler şiddetsiz eylemin olduğu kadar sivil itaatsizliğin de sembol isimleridir. McKibben'in kendisi sivil itaatsizlik eylemleri nedeniyle defalarca gözaltına altına alınmıştır. Ancak 350.org destekçilerini ileride ele alınacak Yokoluş İsyanı gibi sivil itaatsizlik yönünde eğitime ya da onları bu eyleme teşvik etme gibi bir yol benimsemediğini belirtmek gerekirse de McKibben son dönemde bireysel olarak siyasetin çözüm sunmadığını bu eylem biçiminin en önemli seçenek olduğunu dile getirmektedir (2018). Yokoluş İsyanı'nı destekleyen örgüt 350.org oldukça itibarlı bir örgütlenme olsa da hareketin kurucusu Bill McKibben, yeşil kapitalist olarak adlandırılan çözümler sunduğu gerekçesiyle eleştirilere de

uğramaktadır. McKibben'in son kitabını bu yönden eleştiren Paul Fleckenstein 350.org'a ve McKibben'a iklim hareketine yaptıkları devasa katkılardan ötürü saygılarını, övgülerini sunsa da, McKibben'in iklim kriziyle ilgili mükemmel bir resim ortaya koymasına karşın kapitalizmi sorunun kaynağı olarak açık biçimde ortaya koymadığı, bu bağlamda da halen kapitalizm içi çözümler ürettiğini savunur (2019). İklim hareketi içerisindeki iklim değişikliğiyle mücadelenin kapitalizmle uzlaşarak, onu içinde gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğine yönelik tartışmalardan McKibben da nasibini almaktadır. İklim hareketinin artık güçlü bir hareket haline geldiği 2000'lerin sonu itibariyle hareket içindeki bu kutuplaşmalar, tartışmalar daha da artacaktır. 350.org bu tartışmalarda tavrını iklim adaletinden yöne koyacaktır. 2007 yılında gerçekleşen BM İklim Değişikliği Konferansı (COP13) iklim adaletinin bir blok halinde belirgin hale geldiği bir olaya sahne olmuş, 2005'ten beri daha ziyade piyasa temelli çözümleri benimsemiş STK'ların ağırlığı artan CAN'den bir çok önemli STK ayrılarak, İklim Adaleti Şimdi! (Climate Justice Now! (CJN!)) adındaki daha sistem-eleştirisine odaklı bir program sahip iklim adaleti koalisyonunu kurmuşlardır. 2010'a gelindiğine CJN! ağı taban örgütleri de olmak üzere 750 civarında uluslararası örgütü bir araya gelen güvenilir bir iletişim merkezi haline gelmiştir (Tokar, 2019). 350.org'un, CJN!'nin öncü ve asli unsurlarındandır. BM İklim Değişikliği Konferansı'na ev sahipliği yapan Kopenhag, 2009 yılı itibariyle hareketin yeni aldığı biçimi ve geçirdiği dönüşümü, hareketin farklı unsurlarını bir arada gösteren bir sahne olacaktır. Literatürün dikkat çektiği üzere bu konferans öncesi ve sonrasıyla iklim hareketinin gidişatını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu noktada hareket içindeki yarılmının köklerinin İklim adaletinin diğer önemli şemsiye örgütü ise İklim Adaleti Eylemi'dir (Climate Justice Action (CJA)). CJA Avrupalı bir örgütlenmeyken, CJN! daha uluslararasıdır. CJN!'nin sol ilhamlı, CJA'nın ise daha otonomist, anarşist bir nitelik taşıdığı öne sürülmektedir (Reitan ve Gibson, 2012). Bir sonraki bölümde ele alınacak Kopenhag iklim değişikliği zirvesinin öne çıkan aktörleri bunlar olacaktır.

4. YENİDEN BİÇİMLENME (2009-2017)

İklim değişikliği hareketinin gelişimi üzerine yapılan bir çok değerlendirme Kopenhag'da gerçekleşen 2009 BM İklim Değişikliği Konferansı (COP15) ve sonrasında yaşananların hareket için bir dönüm noktası olarak görülebileceğini ifade eder (bkz. Lipschutz ve McKendry, 2012; Garrelts ve Dietz, 2014; Porta ve Parks, 2014; Tamoudi ve Reder, 2019). COP15 öncesinde IPCC 2007 yılında bir değerlendirme raporu yayımlayarak durumun ciddiyetini tekrar belirtmiş bundan ötürü de konferansın Kyoto protokolünün devamı niteliğinde bir anlaşmayla

bitmesi beklentisi ortaya çıkmış ancak sonuç kargaşa, kafa karışıklığı ve öfke olmuştur. COP15’de yaşananlara bakıldığında bu konferansın iklim hareketi için bir travma olduğu görülür. Daha önceleri iklim görüşmelerinde muhatap kabul edilen sivil toplumun varlığına dahi artık tahammül edilemediğini gözler önüne serilmiştir. Konferans öncesinde çok sayıda aktivist Kopenhag’ta toplanmış, güçlü bir örgütlülük içinde geniş çaplı eylemler planlamış ancak büyük bir baskıyla karşılaşmıştır. Baskı beklenmedik ölçüde serttir. İklim hareketinin aktörleri otoriteler tarafından daha başından itibaren istenmeyen kişiler olarak ilan edildiği gibi, eylemlerine izinsiz ya da yasadışı gösteri protokolü uygulanmıştır. Görüşmelerin başlamasının ardından davetli, resmi bir kimlikle bulunan STK delegeleri kapı dışı edilmiş, STK delegelerinin görüşmelere katılım hakkının iptal edilmesi ardından yüzlerce STK delegesi sokaklardaki protestoculara katılmak için konferanstan ayrılmış, bu delegeler sokakta polis şiddeti ve keyfi gözaltılarla karşı karşıya kalmış, yaşanan kaosu hemen ardından UNFCCC başkanı istifa etmiş, STK delegeleri ve resmi davetli binlerce kişiyi konferanstan men edilmiştir. STK’lar bu şekilde BM çatısı altındaki iklim görüşmelerindeki konumlarını kaybederken alternatif konferans platformu Klimaforum STK’ların bir araya geldiği forum olmuştur. Bu forumda mevcut durum tartışılmış ve BM çatısı altında bir araya gelen liderlerin sivil toplumu yerine uluslararası sermayeyi seçtiği sonucuna varıldığı açıklanmıştır. Protestolara güvenlik müdahalesi de iklim hareketinin o güne kadar karşılaşmadığı düzeydedir. COP15 öncesinde kolluk kuvvetlerine 12 saate kadar sürebilecek önleyici gözaltı yetkisi tanıyan yeni bir yasa kabul edilmiş, polisler daha protestolar daha başlamadan 200 kadar aktivisti kaldıkları yerlerde göz altına almıştır. 100.000 kişilik geniş bir barışçıl gösteride göz altına alınanların sayısı bine yaklaşmıştır. STK’ların ve delegelerinin konferanstan men edilmesi üzerine konferans merkezine doğru gerçekleştirilen 35.000 kişilik başka bir yürüyüşün önüne 9.000 polislik bir barikat kurulmuş, polisler biber gazı, cop ve diğer araçların vasıtasıyla keyfi olarak güç kullanmıştır. (Medalye, 2010). COP15’de bizzat bulunan ve gözlemlerini aktaran Brandon B. Derman resmi görüşmelerin başından itibaren kapalı kapılar ardında ve gizli metinler üzerinden başladığını belirtir. COP15’de taraflar karbon emisyonlarının azaltılmasına yönelik bağlayıcılığı ve kalıcılığı olmayan bir tasarının ortaya konulmasını hedeflerken, bu çerçevede farklı sesleri bastırmaya yönelik ciddi bir çaba da yürütülmüştür. Derman’a göre dünyanın o dönemdeki olumsuz iktisadi ve siyasi makro görünümü hatırlandığında zamanlamanın kötü olması ortaya çıkan olumsuz tabloda etkilidir. Finansal krizinin etkilerinin genişçe hissedildiği bir dönemde yapılan konferansta zamanlama kadar süregiden yapısal sorunlar da etkili olmuştur. Fosil yakıtlara

dayanan ekonomik etkinlik, devletler ve uluslararası sistem üzerinde özel şirketlerin etkisi, ülkelerin kendi ekonomik durumlarına odaklanması, finansal toparlanmanın önceliği gibi bir çok faktör konferansın çerçevesini belirlemiştir. Karbon emisyonlarını kısıtlamanın ülkelere getireceği ekonomik maliyetler kriz ortamıyla birlikte değerlendirilmiştir. Konferansın resmi kısmı kapalı kapılara ardında ve böyle bir konjonktürde gerçekleşirken dışarıda bambaşka bir atmosfer vardır. Şehir genelinde aktivistler canlı bir ortam yaratmış, orada yaşananlar çoğu gözlemci tarafından küresel bir toplumsal hareketin bir araya gelmesi olarak yorumlanmış, forumlarda ve eylemlerde iklim adaletinin yükselişi göze çarpmıştır (2020). COP15, iklim hareketinin resmi iklim görüşmelerinde artık muhatap kabul edilmediği bir dönemi başlatırken, hareket de kurumlara, hükümetlere olan inancını büyük ölçüde yitirmiş, alternatif arayışına girmiş görünmektedir. 2010 yılında Evo Morales'in çağrısıyla COP15'e tepki olarak Bolivya, Cochabamba'da gerçekleştirilen ve 35.000 kişinin katıldığı Dünya Halkların İklim Değişikliği ve Doğa Ananın Hakları Konferansı bunun ilk örneklerinden biridir. Yerli halkların hakları, demokratik süreçlerin önemi gibi temalar öne çıkarken iklim adaletinin bir çerçeve olarak belirleyici olmuş, bu bağlamda uluslararası iklim mahkemesi kurulması gibi öneriler de gündeme gelmiştir. Mevcut uluslararası kurumlarla, hükümetlerarası arenalarda sonuç alınamayacağı fikri iklim hareketinde 2010'ların başı itibariyle benimsenen bir görüş halini almış ve kimi strateji değişikliklerine gidilmiştir. Bu dönemde toplumda farkındalık yaratma ve bilinç yükseltmeye daha fazla odaklanılmış, iklim değişikliği inkarcılığıyla mücadele edilmeye çalışılmış, hem de örgütler kendi ülkelerindeki boru hattı, kömür santrali gibi yeni yatırımları durdurmak için harekete geçmeye başlamışlardır. Bu strateji değişimini ortaya koymaya çalışan Åsa Wettergren ve Linda Soneryd'e göre çevre hareketi örgütleri kendilerini sınırlarının ötesinde görebilen örgütler olsa da COP15 sonrasında ağırlıklı kendi ulusal hükümetlerini hedef almaya başlamış, uluslararası arenadan kısmen çekilmişlerdir. Yakın zamanda bu durum koalisyon oluşturma, uluslararası dayanışma gibi girişimlerle değişmeye başlamışsa da hareketler uzunca bir süre kendi ulusal karar alıcılarını etkilemeye odaklanmışlardır (2017). Ancak eklemek gerekir ki iklim hareketi uluslararası toplantılarda kendini göstermekten tamamen çekilmemiş, COP16'dan itibaren görülmeye başladığı üzere katılıma daha az önem vermeye başlamıştır. Hareket enerjisini uluslararası çabalara değil ağırlıklı yerel mücadelelerde yoğunlaştırmış, uluslararası dayanışma, işbirliği ağları varlığını sürdürmeye devam etmiştir. İklim hareketi 2009 sonrasında COP15 ölçeğinde olmasa da uluslararası konferanslar sırasında düzenlediği gösterilerle uluslararası platformda faaliyetlerine sınırlı olsa da devam ederken, bir taraftan COP15'in de önemli unsurlarından Avrupa'daki

iklim kampları, diğer taraftan ABD’de petrol boru hatlarına karşı eylemleriyle büyümeye devam etmiştir. Çatı örgütler bağlantılar kurmaya devam ederken, iklim değişikliğinden en çok zarar görecektir yoksul yerli haklarla, gelişmiş ülkelerin örgütleri arasındaki dayanışma, destek ağları da geliştirilmeye çalışılmıştır (Garrelts ve Dietz, 2014). İklim değişikliğinden ciddi zarar görecektir, korunmasız yoksul yerli haklarla dayanışma ve onları hareket içinde görünür kılmak, iklim adaleti çerçevesiyle de bağlantılı önemli bir tema ve Cochabamba’da doğan yeni söyleme de paralel olarak daha da belirgin hale gelmiştir. 350.org hareketin etkili çalışan örgütlerinden olmaya devam etmiş, 2010’larda özel günler saptayarak küresel çapta gösteriler organize etmiş, ABD’de McKibben ve Klein’in seminer turneleriyle farkındalık, örgütlenme ve eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. Gore da benzer biçimde aktivistler yetiştirmek üzere faaliyetlerine ve seminerlerine bu dönemde devam etmektedir. Bu farkındalık yaratma ve eğitim-örgütlenme faaliyetleri hareketin kitleleri mobilize etme kapasitesini artırmış bunun sonucunda yüksek katılımlı yürüyüşler, gösteriler yapılmaya başlanmıştır. 2014 yılında küresel bir eylem olarak gerçekleştirilen ve dünya çapında iki bin eylemin gerçekleştirildiği “Halkın İklim Yürüyüşü”nün (People’s Climate March) New York ayağına 400.000 kişi katılmış, 2015’te Paris Anlaşması’nın görüşüldüğü sırada hükümetin olağanüstü hal ilanına karşın 10.000 gösterici Paris sokaklarını doldurmuş, dünyanın farklı yerlerinde 775.000 kişi de onlara destek vermiştir. Aynı yıl uzun zamandır yürütülen bir mücadelede başarı elde edilmiş ABD Başkanı Barack Obama Keystone XL boru hattı projesini iptal etmiştir. Hareket dünyanın başka yerlerinde de fosil yakıt yatırımlarının iptalini sağlayabilmiştir (350.org). Andrew Cheon ve Johannes Urpelainen’in ifade ettiği gibi, iklim değişikliği belki de dünyanın en büyük kolektif eylem meselesidir fakat hükümetlerin kendi ülkelerinde bir siyasi baskıyla karşılaşmadıkları sürece harekete geçmek için çok az nedeni vardır. Buna karşın insanları kendi hükümetlerinden iklim için eyleme geçmelerini talep etmek için seferber etmenin de zor olduğu kanıtlanmıştır. Tehdit uzak, karmaşık ve çok küreseldir. Yazarlara göre bundan dolayı örneğin ABD’de aktivistler bir dönem strateji değiştirerek daha elle tutulur bir hedef olan fosil yakıt endüstrisini gözlerine kestirmişlerdir (2018). Dolayısıyla bu dönem, söz konusu eylemler düşünüldüğünde iklim hareketinin önündeki engelleri kabul ederek, farklı stratejilere yöneldiği bir dönemdir. Aynı zamanda artan örgütlülük sayesinde daha geniş katılımlı, etkili protesto ve yürüyüşleri yöntem olarak seçilmiş hareket büyümeye devam etmiştir. Örneğin ABD’de ırk ayrımcılığı başta olmak üzere ayrımcılıkla mücadelenin önde gelen STK’ların da bulunduğu İklim Adaleti İttifakı (Climate Justice Alliance) 2013’te kurulmuş, siyah hareketi iklim

değişikliği mücadelesini kendi oluşturduğu bir çatı altından yürütmek konusunda adım atmıştır. Hareket bu dönemde örgütlenerek ve daha çok insanda farkındalık yaratarak, onları harekete geçirirken destekçi sayısını artırmıştır. Bu çabalar karşılığını 2010'ların sonunda bulacak, hareket önemli bir ivme kazanacak, bu durum üzerine en fazla yapan yatırım yapılan toplumsal kesimlerden biri olan çocuklar ve gençlerin seferberliğiyle sağlanabilecektir. Bunun yanında sivil itaatsizlik ve doğrudan eylem gibi tartışmalı yöntemler daha fazla kabul görecektir, iklim hareketi eskisine göre daha öfkeli hatta tehditkar bir dil, tavizsiz bir duruş ortaya koymayı, ciddiyetini ve gücünü göstermeye kararlı olduğu algısı yaratmaya odaklanacaktır. Bu strateji adından daha fazla söz ettirmesine ve tabanını belirli ölçüde genişletmesine yarar sağlayacak olsa da bir takım riskleri beraberinde getirmiş, elverişsiz siyasal iklimin de etkisiyle kitlesel destek alabilen bir taban hareketi olma arzusu ancak kısıtlı bir ölçüde gerçekleştirebilmiştir. Öte yandan yeni aktörler kısa zamanda tartışmalı figürler haline gelirken, hareket onlarla birlikte siyasi kutuplaşmalar alanına ve komplo teorilerinin dünyasına küresel ölçekte eskisinden daha fazla taşınmış, karşı hareketin on yıllardır üzerinde çalıştığı repertuar eskisinden daha işlevsel, yaygın hale gelmiştir.

5. YENİ DALGA (2018-...)

İsveç'te 2018'in Ağustos ayında ülkede genel seçim kampanyaları hızla sürerken, kendisi için zorunlu olan okulda bulunmak yerine parlamentonun dışında oturma eylemine başlayan Greta Thunberg, bu yumuşak sivil itaatsizlik eylemiyle iklim hareketinin en ses getiren kampanyalarından birini başlatır. İklim hareketinin yeni dalgasının en önemli ayaklarından biri olan Gelecek İçin Cumalar (FFF) ve İklim İçin Okul Grevi (SS4C) kampanyaları harekete yeni bir soluk getirecektir. Thunberg'in başlattığı bu protesto, dünyanın her yerinden milyonlarca öğrenciyi ve onları destekleyen yetişkinleri seferber edecek bir dalgaya dönüşecektir. Söz konusu dalga tüm iklim hareketi unsurlarının ve onların destekçilerinin katılımıyla 20-27 Eylül 2019 tarihleri arasında İklim Grevi adında milyonlarca insanın katılacağı küresel bir eylem haftasının gerçekleştirilmesine kadar büyüyecektir. Yavuz Yıldırım'ın belirttiği gibi Thunberg bunu "zamanımız kalmadı" vurgusuyla, konuyu geniş kitlelerin, özellikle yaşlılarının dikkatini çekecek biçimde ve bir hak vurgusuyla yaparak başarmıştır (2020). Bu ivme, daha önce bir çok hayal kırıklığı yaşamış olan iklim hareketinin destekçilerinde büyük bir heyecan yaratacak, hareketin bu kez başarabileceğine yönelik ümitler artacaktır. Ömer Madra ve Ümit Şahin'in ifade ettiği üzere iklim hareketinin destekçileri sokaklardan yükselecek büyük bir hareketi hep beklemiş ve ümit etmiş, sonunda ortaya çıkan bu hareket öngörülemeyen bir kesim olan çocuklar tarafından

gerçekleştirilmiştir (2020). Thunberg'in Bill McKibben, Naomi Klein gibi daha sınırlı kitlelere hitap eden figürler ya da hareketin destekçisi kimi ünlüler bir tarafa bırakıldığında popüler bir sözcüsü olmayan hareketin adım adım yüzü, sözcüsü haline gelmesi yeni dalganın en önemli gelişmelerinden biridir. Thunberg'in anlatısı basit bir plana dayanmaktadır. Yetişkinleri, politikacıları, medyayı, yer altı kaynaklarını çıkarma endüstrilerini kötüler, derinleşen iklim krizi için harekete geçmeyenler, gelecek nesilleri kurban, iklim krizinin yükünü sırtlamak zorunda kalacak olan mağdurlar olarak çerçeveleyen bir anlatıdır bu. Anlatı kötülerin büyük ihmalkarlığı ve eylemsizliğinin mağduru olan kurbanların artık sessiz kalmayacağını söyler. Kahramanlar seferber olarak zarar görmüş yerküreye, biyosfere ve mağdur insanlara adalet sağlayacaktır (Han ve Anh, 2020). Hareket epeyce tutan bu öykü ve öykünün kahramanı Thunberg sayesinde güçlü bir ivme yakalarken onun hikayesine bakıldığında iklim hareketinin kişisel, kurumsal destekçilerinin ya da konunun gündemde kalmasını önemseyenlerin Thunberg'in popülaritesini kazanmasında ellerinden gelen desteği verdikleri görülür. Daha sonra komplo teorilerinde ve dünya görüşü nedeniyle Thunberg'e antipatiyle bakanların onu bir "proje" olarak adlandırmasına yol açacak olan bu destek kayda değerdir. Ancak proje olan Thunberg'in kendisi değil iklim değişikliği konusunda endişeli kurumların, grupların uzunca bir süredir devam eden çocukları, gençleri hareketin unsurlarından biri haline getirme çabasıdır. Bu proje komplo teorilerindeki gibi dünyayı yöneten gizli elit ya da küreselciler denen gruplar tarafından değil, meşru kurumlar tarafından uzunca bir süredir açık biçimde yürütülen çabalar bağlamında değerlendirilebilir. Thunberg'in öncülüğünde çocukların ve gençlerin iklim hareketinin beklenen büyük dalgasını yaratacaklarını önceden kestirmek mümkün değilse de, iklim değişikliğiyle ilgili bu yaş grubuna yönelik programların uzunca bir zamandır sürdürüldüğünü belirtmek gerekir. İklim hareketi içinde gençlerin sahneye çıkmasına yönelik bir strateji yeni değildir. Gore'un başlattığı gibi girişimler genç iklim liderleri yetiştirmek için uzun zamandır çalıştığı gibi, tüm dünyada gençlik örgütleri aslında bir süredir oldukça aktif durumdadır. Bu çabalar BM tarafından da destek görmekte, kurum gençlerin iklim aktivizmin parçası olması için uzun zamandır çalışmaktadır. 2005'de kurulan Genç İklim Hareketi (Youth Climate Movement) bu manada halen aktif durumdadır. UNFCCC iklim değişikliğiyle mücadelede bu hareketin içinde olduğu gençlik programları yürütmekte ve bunu stratejik hedef olarak benimsemektedir. Ancak bu destekler, Thunberg'in başlatmış olduğu harekete kadar kitlesel bir etki yaratamamıştır. Bunun nedeni kimi yorumlara göre kurumlar gençlere görünürde destek olmasına karşın, onları süreçlere dahil etmeyerek aslında olumsuz bir etki dahi yaratmış olmasıdır. Harriet Thew'e göre

UNFCCC gibi yapılar görünürde gençliğin sesini, potansiyelini kullanma amacını gütmesine karşın iç işleyişte onların katılımının aslında önemsenmemekte, onların seslerinin duyulmasını sağlayacak olanakları yaratamamaktadır. Süreçlere katılım arzusu taşıyan gençler de seslerinin dikkate alınmadıklarının farkında varmakta, bu durum olumsuz etkiler yaratmaktadır. Dolayısıyla bu kurumların yararlılığı ve işlevleri son derece tartışmalıdır (2018). Thew önemli bir noktaya işaret ediyor olsa da Thunberg örneğinde olduğu gibi bu tip bir hareket başladığında destek vermek konusunda elinden gelen desteği sunabilmektedirler. Thunberg'in eylemine başlaması ve BM'nin başında konuyu daha önce hiçbir genel sekreterin yapmadığı kadar önemseyen Antonio Guterres'in bulunması hareket için ayrıca bir şans olmuştur. Thunberg'in uluslararası platformlardaki kendisine yer bulabilmesinin nasıl mümkün olduğuna bakıldığında BM'nin kendisine sesini duyurmak konusunda imkan sağladığı görülür. Thunberg uluslararası platformda yaptığı ilk konuşmalarından birini eylemine yeni başladığı yıl Katowice'de gerçekleştirilen UNFCCC'nin organizasyonu 2018 BM İklim Zirvesi'nde (COP24) yapmış, söylemiyle dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Thunberg eyleme başlamasının hemen ardından kendisine farklı platformlarda yer açılması sayesinde kamuoyunda gündem yaratma ve kitleleri seferber etme konusunda iklim hareketinin belki de en etkili, başarılı kampanyalarından birini başlatmayı başarmış, açık fırsat pencerelerinden ve aldığı kurumsal desteklerle bunu daha da ileriye götürmüştür. Thunberg yüksel profilli uluslararası platformlardaki ikinci büyük çıkışını Davos'ta yapmıştır. İklim değişikliği konusu Dünya Ekonomik Forumu (WEF) ve Davos için yeni bir konu değildir. Kurum tarafından yayınlanan Küresel Risk Raporlarına (Global Risk Report) bakıldığında anlaşılacağı üzere konu uzunca zamandır forum tarafından çevresel risk değerlendirmelerinde en önemli tehditlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda zirveye davet edilen Thunberg burada da dikkatleri üzerine çekmiştir. Küresel elit olarak adlandırılan dünyanın en zengin ve güçlü isimleri ana temalarından biri iklim değişikliği olan zirveye karbon izlerini umursamadan özel jetleriyle geldiği ve bundan dolayı eleştirildiği zirveye konuşmacı olarak davet edilen ve zirvenin yıldızlarından biri olmayı başaran Thunberg toplantıya 32 saatlik bir tren yolculuğunun ardından varmış, delegelerin kaldığı otellerde kalmak yerine dondurucu soğukta bir çadırda konaklamış, söz aldığı bir öğle yemeğinde katılımcılara ait oldukları grubun küresel iklim değişikliğinden en fazla sorumlu olan grup olduğunu yüzlerine söylemiştir. Thunberg hem zirveye katılma şekli hem de konuşmasıyla anlatısıyla tutarlı bir profil, söylem benimsemiş olası eleştiriler karşı ön almış biçimde, hareketin her platformda sözcüsü olabileceğini kanıtlamış, çıkışını sürdürmüştür. Aynı hafta Paris

Anlaşmasının öncülerinden Kosta Rikalı diplomat Christiana Figueres ile bir makalede de imzası bulunan Thunberg, Davos'taki liderlere iklim değişikliği konusunda harekete geçmeleri ve konuyu en önemli öncelik maddesi haline getirmeleri çağrısını bir kez daha dile getirmiştir. Thunberg ardından yine BM'nin ev sahipliği yaptığı İklim Eylemi Zirvesi'nde yaptığı konuşmayla gündeme oturmuştur. Thunberg'in sesini duyurmasında BM'nin ona sağladığı olanakları, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in konuya gösterdiği özel ilgi ve hassasiyeti tekrar vurgulamak gerekir. Hükümetleri her fırsatta iklim değişikliğine yönelik politikalar konusunda eleştiren Guterres'in Thunberg'le simgeleşen gençlik hareketinin arkasında olduğunu ve bu hareketten memnuniyet duymaktadır. Thunberg'in ünlü konuşmalarından birine de sahne olacak 2019 Eylül'ünde gerçekleşen BM Gençlik İklim Zirvesi, hükümetlerarası zirveyle paralel olarak yürütülmüş, dünyanın her yerinden genç aktivistler Guterres'in himayesinde New York'da bir araya gelirken, onun kişisel yorumları, girişimleri bu genç iklim liderlerine güçlü bir destek biçiminde olmuştur.

İklim hareketi, onun yıllardır süren çabaları sonucunda farkındalık kazandırdığı kesimler ve bilim insanlarının uyarılarını ciddiye alan kurumlar Thunberg'in çıkışından memnuniyet duydukları gibi onun çıkışına güçlü bir destek vermek konusunda son derece istekli davranmışlardır. Sosyal medyanın Thunberg'in çok hızla bir ikon haline gelmesinde bir diğer çok önemli etken olarak göze çarpar. Kimi analizler ise Thunberg'in başlattığı hareket bu açıdan daha önce görülmemiş yeni bir tür direniş biçimi olarak tanımlamaktadır. Holmberg ve Alvinus'a göre iklim acil durumuna yönelik çocukların direnişi daha önce gözlenmemiş bir direniş biçimidir. Bu yeni direniş biçiminin ayırt edici nitelikleri arasında hızlı sosyal medya kullanımının çocukları hiyerarşik olarak karar alıcılarla hatta liderlerle bile eşitlemesi çarpıcı bir boyuttur (2020). FFF ya da SS4C hareketleri 350.org ya da benzer sivil toplum kuruluşları gibi gelişmiş bir sivil toplum örgütlenmesine sahip değildir. Thunberg herhangi bir örgütün başında bulunmadığı gibi bu hareketlerin halen örgütlenme halinde olduğunu, potansiyel örgütlenme sürecinin pandemiyle sekteye uğradığını belirtmek gerekir. Sosyal medya bu manada söz konusu hareketin son dönemde elindeki neredeyse tek alternatiftir. Bu nedenle hareket pandemi döneminde dijital grevler, eylemler düzenlemiştir. Hareketin pandemi sonrası geleceğiyle ilgili konuşan genç bir aktivisit sosyal medya üzerinden yapılan eylemlerin sokaklarda gerçekleştirilenlere göre çok daha az etkili olduğunu söylemekte, sosyal medyadaki paylaşımların çoğunlukla zaten hareketle mutabık olan kişiler, destekçiler tarafından görüldüğünü dışarıdan kayda değer bir ilgi toplamadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla hareketin pandemi döneminde bir yankı odası

sorunundan mustarip olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşın hareketin yeni kesimlere ulaşmak konusunda zorluk yaşasa da dijital dünyada kendi içinde bağlarını sıkılaştırarak, stratejileri üzerinde tartışarak ve onları çeşitlendirerek gelişimine devam ettiği değerlendirilmeleri de yapılmaktadır (DW, 2021).

Thunberg'in doğrudan duyguları uyarmaya iletişim stratejisi kurumsal desteklerin de yardımı ve popüler Greta fenomenin oluşumu sayesinde bu şekilde halen devam eden bir mobilizasyon ve örgütlenme yaratmış olsa da, aynı zamanda bir ters etki yaratarak belirli kesimlerde bir antipatinin, kuşkuçuluğun yükselmesine, bu figür etrafında kutuplaşmalara da neden olmuştur. Thunberg'in hızla popülerleşmesi bir çok olayı yorumlamakta komplo teorilerinin azımsanmayacak derecede dikkate alındığı günümüz dünyasında kimi kesimlerin ona kuşkuyla bakmasına neden olmuş, kimi kesimler de Thunberg'i kimlerin desteklediğine bakarak bakış açılarını belirlemişlerdir. Bu bağlamda Thunberg'i değersizleştirmeye, itibarsızlaştırmaya çalışan bir kesim onun perde arkasından küresel güçler tarafından yönetilen bir senaryonun oyuncusu olduğu iddialarını ortaya atmış, başka iddialar ailesi tarafından kullanıldığını öne sürerek çocuk istismarı üzerinden eleştirilerde bulunmuşlardır. Dünyanın belirli bir seçkin grup tarafından küresel olarak yönetildiğine ve komplo teorilerine inanma eğiliminde olan kesimler de dünyanın farklı yerlerinde Thunberg'e karşı kuşku beslemeye başlamıştır. Bu kuşku zaman içinde nefrete dönüşmüş, Greta nefreti diye bir fenomen ortaya çıkmış, bu nefret Thunberg'e benzeyen bir kuklanın Roma'da bir köprüye asılmasına kadar gitmiştir (Osborne, 2019). Bu durum toplumsal cinsiyet, kadın düşmanlığı gibi etkenlerle açıklandığı kadar Thunberg'e yönelik nefret ve aşağılamada iklim değişikliği inkarcılığının derinlerinde yatan özel bir erkeklik kimliğiyle bağı olduğu öne sürülmektedir (Nelson ve Vertigan, 2019). Thunberg'e yönelik karalama kampanyasında iklim değişikliği karşı hareketinin yani inkar endüstrisinin nasıl bir payı olduğunu tespit etmek güçtür ancak karşısına bir de "Anti-Greta" çıkarılmıştır. Naomi Seibt isimli genç Alman iklim değişikliği inkarcısı ABD'deki sağ-muhafazakar çevreler tarafından Greta'nın panzehiri olarak sunulmaya çalışılmıştır. Seibt'in ABD'de bu çevrelerin bir etkinliğinde sarf ettiği ırkçı söylemleri de ayrıca dikkat çekmiştir. Analizler Seibt'in iklim değişikliği ABD'de sağ muhafazakarların ağırlıkta olduğu ve Exxon gibi petrol şirketleriyle ilintili inkar endüstrisi tarafından desteklendiğini bağlantılar üzerinden öne sürmektedirler (Kirchgaessner ve Holden, 2020).

Sistematik olduğu öne sürülen tüm bu çabalar ve oluşturulan şüphe bulutlarının Thunberg'in kimi kesimlerce olumsuz algılanmasında etkisi olması muhtemeldir. İklim değişikliği inkarcısı ya şüpheci, komplo teorilerine itibar eden kesimlerin

ve siyasi görüş, kutuplaşmada yer alınan taraf bağlamında Thunberg'in aktivizmine olumsuz bakanların böyle bir algıya sahip olması anlaşılabilir bir durumdur. Almanya'da yapılan bir araştırma konunun başka bir boyutuna dikkat çekmiş, muhafazakar ve sol eğilimli gazetelerde FFF'nin nasıl haberleştirildiğini incelemesi sonucunda muhafazakar eğilimli gazetelerde kömür açısından çıkarların önemine, harekete yönelik yaş ayrımcılığı ve paternalist bir bakışın varlığına işaret etmiştir (Bergmann & Ossewaarde, 2020). Dünya görüşü ya da çıkarlar üzerinden Thunberg'e ve başlattığı SS4C'ye olumsuz bakışları genelleştirmek ve onlar hakkında olumsuz ifadelerde bulunmadan önce bakış açılarının anlaşılması gerekli olduğunu, ilgili yazında bu kesimlerin genelde bir karşı çerçevelenmeye tabi tutulduğunu, yukarıda ele alınan da dahil olmak üzere genç iklim aktivistlerine yönelik bir övgünün, açık bir desteğin çoğu makalede bulunduğunu belirtmek gerekir. Bunun değerden arınık bir sosyal bilim yapmak açısından olduğu kadar analizlerde de sorunlara yol açacağı öne sürülebilir. Thunberg ve FFF/SS4C örneğinde literatürdeki övgü ve destek düzeyinin bu anlamda çok yüksek olduğunu not etmek gereklidir. Kimi zaman durum Ana Belén Martínez García'nın çalışmasında olduğu gibi Thunberg'i neredeyse kusursuz bir eylemci olarak değerlendirmeye kadar ileri gidebilmektedir (2020). Öte yandan konuyu Anti-Greta kampında olmadan, ya da onu yüceltmeden harekete değerini veren ancak sorunlu noktalarını gösteren çalışmalar da vardır. Darrick Evensen FFF hareketinin söylemsel sınırlılıklarına dikkat çekerken "bilimi dinleyin" mesajının sorunluluğuna dikkat çeker. Ona göre bilim normatif karar alma süreçleri ve siyasi eylem için yalnızca bir başlangıç noktası olabilir. Buna karşın Thunberg'in başlattığı hareket bilime etkili politika yapmanın tartışmasız belirleyicisi muamelesi yapmakta, ahlaki ve siyasi süreçlerde bilginin rolünü yanlış değerlendirmekte, bu yaklaşım modern çağın sorgulanamaz bilimsel ilerlemecilik anlayışını anımsatmaktadır (2019: 428). Söz konusu söylemin sorunluluğuna dikkat çeken Mattia Zulianello ve Diego Ceccobelli'nin içerik analizi Thunberg'in söyleminin son dönemlerde dillendirilmeye başlandığı gibi bir iklim popülizmi olmadığını bir tür teknokratik ekosentrizm olduğunu öne sürmektedirler. Thunberg halk iradesine hiç bir vurgu yapmamakta yalnızca bilimin ve bilim çevrelerinin dinlemesini salık vermektedir. Bu manada bilimin üstünlüğüne dayanan teknokratik bir çözüm önermektedir. Seçilmiş politikacılarının yerine bilim insanlarını getirmeyi ya da bir eko-diktatörlüğü savunmasa da onun teknokratik eko-merkezciliği, demokratik sürecin ve sosyoekonomik sistemin önemli bir yeniden tanımlanmasını ima etmektedir. Verili, sorgulanamaz bir "gerçek" olan bilim ve onun mutlak "iyi" statüsü genç aktivistin kendisini bir ahlak şövalyesi olarak sunmasını olanaklı kılmaktadır

(2020). Konuya bu açıdan bakıldığı takdirde Thunberg'e karşı gelişen nefreti değilse de olumsuz algıyı anlamak daha olanaklı hale gelir. Thunberg'in yaptığı çıkışın önemi, değeri teslim edilmesi gereken bir vakadır ancak bu harekete gereğinden fazla bir anlam atfetme, onu iklim hareketinin de üzerinde farklı yepyeni bir değişim hareketi olarak görme yanılgısına düşmemek, idealize etmemek gerekir. Öte yandan Thunberg'in başlattığı girişimi bir toplumsal hareket olarak değil iklim hareketinin içindeki en başarılı kampanyalardan biri olarak görmek daha uygundur. Çünkü ortada yeni ve özgün bir talep olmadığı gibi Thunberg'in benimsediği söylem iklim hareketinin paradigmalardan bir farklılık göstermemektedir. Thunberg'in girişiminin iklim hareketinin diğer aktörleri ve bu hareketin sempatanları tarafından destek görmesi sonucu belirli imkanları elde edebildiği, bu başarıyı yakalayabilmiş olmasıdır. Tüm bu açılardan Thunberg'in başlattığı kampanyaya ölçülü bir değer biçmek, köklü iklim hareketi içinde doğru bir yere oturtmak gerekir. Bir diğer taraftan genç iklim aktivistlerinin Thunberg'in çok fazla ilgi çekmesinden rahatsızlık duydukları konusunda kimi haberler de yansımaktadır. Thunberg'e odaklanmış medya ilgisinin farklı ülkelerden diğer genç iklim aktivistlerinin seslerini ve hikayelerinin duyulmamasına yol açtığı, ancak bunun önemli olduğuna dikkat çekilmektedir (Jordans ve Parra, 2019). Kimi yorum ve haberler Thunberg'i olduğundan çok daha üstün bir konumda görmekte, hatta onu özel bir mesajı insanoğluna ulaştıran bir mesih ya da peygamber gibi sunmaktadır. Onu yılın insanı seçen Time dergisinin kapağı bile bu çağrışım üzerine kurulmuştur. Bunun ne kadar yanlış ve tehlikeli bir yaklaşım olduğunu ortaya koyan Ellen Boucher bir çocuğa bunca anlam yüklemenin onun savunduğu davaya zarar verme riski olduğunu savunur. Thunberg ayrıca özel bir örnek değildir. Son yıllarda dünyada Malala Yousafzai'den, Bali'de plastik şişelerin yasaklandığı kampanyanın öncüleri olan Melati ve Isabel Wijsen'e bir çok genç aktivist sesini duyurmayı başarmıştır. Boucher'e göre Thunberg'in mesajı hiç bir olağanüstülüğü bulunmamaktadır. Mesajı eski basit bir bilimsel konsensüsü, insanların iklim değişikliğine yol açtığı bilgisini yansıtmaktan fazlasını iletmemektedir. Thunberg'in mesajı peygamberce bir mesaj değil, bir akli selim mesajıdır (2019). Thunberg fenomeni tüm bu yönleriyle düşünüldüğünde iklim hareketine önemli katkılar sağlamışsa da hareketin kitleselleşmesine, ulaşmakta güçlük çektiği kesimlere ulaşabilmesine katkısı oldukça şüphelidir. Thunberg'in bu kesimleri harekete yabancılaştırma etkisi ya da komplo teorilerine, kuşkucu bakışlara katkı sunmuş olma ihtimali ise henüz araştırılmamış, genç aktiviste yönelik olumsuz tutumlar ya da nefret söylemleri yukarıda değinildiği üzere cinsiyet ayrımcılığı üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Öte yandan bir grup akademisyen "Greta Thunberg Etkisi"nin gerçek

olup olmadığına yönelik yürüttükleri bir araştırmada genç aktiviste aşinalıkla iklim değişikliği konusunda kolektif eyleme geçme niyeti arasında olumlu bir korelasyon bulmuş, bu niyet ağırlıkla liberallerde güçlü biçimde gözlenirken kimi muhafazakarlarda da görülmüştür (Anandita vd., 2021). Greta Thunberg etkisi tartışmalı da olsa ilkim hareketi içindeki bu yeni damarın medyada davaya ciddi ölçüde yer açması, hareketin potansiyel genç destekçilerini seferber edebilmesi ve harekete çektiği ilgi sayesinde hareket mevcut destekçilerine sağladığı moral destek önemlidir. Thunberg'in başlattığı hareketin kalıcı geniş bir etki yaratıp yaratma potansiyeli gözden kaçan ve görmezden gelinen tüm noktaların da araştırılmasıyla olanaklıdır (Nissen, Wonhg & Carlton, 2020).

Yokoluş İsyanı (XR) ismini kimi bilim insanlarınca ortaya atılmış 6. büyük kitlesel yokoluş evresine girdiğimiz savından almıştır. İklim değişikliğinin dünyada türlerin yok oluşuna yol açmış eski felaketlerin birine yol olacağını öngören bu kuram örgütün çıkış noktasıdır. Kıyametçi (doomer) bir çağrışımı olan isminden de anlaşılacağı üzere XR, iklim değişikliğinin uygarlığı yıkma tehlikesi riskine karşı bir isyan hareketidir. Thunberg'in eylemlerine başladığı, SM'nin 2018 yılında İngiltere'de kurulmuş ve halen faaliyetlerine ağırlıkla burada devam eden ancak küresel bir yayılma sürecinde olan örgüt iklim hareketinin yeni dalgasının öne çıkan aktörlerindendir. XR destekçilerine göre örgüt ana iklim hareketinin açmazlarından ya/ya da tıkanmışlıklarından bir çıkışı, hareketin öz eleştiriden doğmuş yeni ve stratejisiyle ayakları yere basan bir umudu ifade etmektedir. XR iklim hareketinin giderek radikalleşen yüzünü yansıtmakta, taleplerinin gerçekleştirilmesi için ağırlıkla sivil itaatsizlik ve hayatın gündelik akışını durdurmaya yönelik doğrudan eylemi içeren yöntemler benimsemektedir. Ağa yeni katılan fakat ömrünü iklim hareketi içinde geçirmiş isimsiz bir aktivist, yaşadıkları ve gördüklerinden sonra meşru görülen tüm yolların zaten denenmiş olduğunu, politikacılara ya da kurumlara güvenmenin hiç bir işe yaramadığını doğrudan eyleme ve sivil itaatsizliğe dayanan yöntemlerin tek seçenek olarak kaldığını savunur. XR'in liderlerinden Roger Hallam'ın kitabında yer alan hayali mi yoksa gerçek mi olduğu belirsiz isimsiz bir iklim aktivistinin sözleri örgütün çıkış noktasını anlatır. Bu isimsiz aktivist zamanında yeşil STK'larda, şampanya çevrecileriyle, sahtekar politikacılarla çalıştığını söyleyerek geçmişini anlatmaya başlar. İlk lanse edildiklerinde elektrikli araçlardan ne kadar heyecan duyduğunu, kafasının sürekli hareket için kaynak yaratmak üzere yeni kampanyalar düzenlemekte olduğunu anlatırken bunların aslında vakit kaybı olduğunu anlamasının zaman aldığını, Putin'in ve Trump'ın iktidarda olduğu bir dünyada artık hiç bir anlamı kalmadığı için sonunda kampanyacılığı bıraktığını söyler. Bu isimsiz aktivisti yeniden harekete döndüren XR olmuştur. Londra'da Nisan 2019

yılında eylemlerinden etkilenen ve hareketin kurucularından ve baş stratejistlerinden Roger Hallam'la tanışan aktivist isyanın dünyayı kurtarabilecek bir yol olduğu konusunda ikna olarak, iklim hareketine bu kez gerçekten değişim vaat eden bu örgütle birlikte geri dönmüştür (Hallam, 2019). Bu isimsiz aktivistin ifadeleri, iklim hareketi destekçilerinin önemli bir kısmında gözlenebilecek hayal kırıklığı ve çaresizlik, en sonunda da kabullenmeye dayanan duygu durumunu iyi yansıtır. Bu manada XR'ın öncelikli hedef kitesinin iklim hareketine gönülden bağlı olan ancak harekette istediğini bulamamış olanlardır. XR kendini yeni bir umut olarak sunar ve mümkün olduğu kadar fazla destekçi kazanmak, toplumun kayda değer bir kısmını seferber etmeyi amaç edinir. Örgüt şiddetsiz sivil itaatsizliğin potansiyeline inanmaktadır. Yöntem olarak ise olabildiğince geniş katılımlı sonu tercihen toplu tutuklamalarla bitecek büyük, ekonomiyi, altyapıyı kesintiye uğratacak daha küçük çaplı sivil itaatsizlik eylemleri gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (Hallam, 2019). XR ilk ses getiren eylemini Londra'da yolları kapatmak yoluyla şehri kilitleyerek gerçekleştirilmiş bu eylemi sayesinde adından çokça söz ettirmiştir. XR sivil itaatsizliğin temel felsefi argümanlarından gerekli olduğu durumda isyan ve itaatsizliğin bir hak ve görev olduğu fikrini benimsemiştir. Örgüt yapısı da hiyerarşilerin olmadığı bir holokrazi yani yöneticisiz bir yönetim sistemidir. XR bir madenci ailesinden gelen, gençliğinden itibaren çevre ve toplumsal adalet hareketlerinde yer almış moleküler biyofizik doktorası sahibi Gail Bradbrook ve King's College'de radikal kampanyalar ve sivil itaatsizlik üzerine çalışmalarda bulunmuş Roger Hallam öncülüğünde kurulmuştur. Mahatma Gandhi ve Martin Luther King ilham alan örgütün destekçileri, bu özgürlük savaşçılarının izinden gittiklerini düşünmektedirler. Hareket kendini davaya içten atayan, onunla özel duygusal bir bağ kuran, farkındalık ve sivil itaatsizlik eğitimlerinden geçen profesyonel aktivistler yetiştirmeye önem vermektedir (Green, 2019). XR'ın eğitim kampları Rosa Park'ı gibi sembol isimler de dahil olmak üzere yüzlerce sivil itaatsizlik eylemcisini yetiştirmiş Sivil Haklar Hareketi'nin sıkı eğitimlerini hatırlatır. Yokoluş İsyanı'nın çağımızın Sivil Haklar Hareketi olduğunu ifade eden yorumlar yapılmış, ağın Londra eylemini Tiananmen Meydanı Protestolarını ya da kadınların oy hakkı mücadelesini anımsattığını öne süren değerlendirmelerde bulunulmuştur (Khorsandi, 2019). XR'ı toplumsal hareketler tarihinin bu önde gelen örnekleriyle kıyaslamak için henüz oldukça erkendir. Bu yorumları örgütün yaratmış olduğu heyecan üzerinden değerlendirmek daha yerindedir. Örgüt, fosil yakıt üreticilerini doğrudan hedef almakta, hükümeti ekonomik seçkinlerin kısa vadeli çıkarlarını öncelik haline getirmekle suçlamakta ve ekonomiyi aksatmak yoluyla dikkat çekerek sonuç alabilmeyi amaçlamaktadır. Sansasyon yaratacak

eylemler yapmak, örgüt üyelerinin kendilerini toplu biçimde tutuklatmaları da dahil sivil itaatsizlik teknikleri örgütün temel stratejidir. İleride de değinileceği üzere özellikle de geniş çaplı olanları sıradan insanların hayatlarını da zorlaştırdığı, onlar için sorunlara yol açtığı için kimi zaman eleştirilere de uğramaktadır. Kendini, iklim ve ekolojik acil durum için hükümetleri harekete geçmek için ikna etmek üzere şiddetsiz doğrudan eylemi kullanan apolitik uluslararası bir ağ olarak tanımlamayan örgütün 3 temel talebi vardır: İklim değişikliği ve ekolojik aciliyetler konusunda gerçeklerin açıklanması bu bağlamda ilgili kurumlarla derhal iletişim kurulması, 2025 yılında sıfırlanacak şekilde karbon emisyonlarının azaltılması için hemen harekete geçilmesi ve yurttaşların konuyla ilgili olarak karar süreçlerine doğrudan katılımının sağlanması (Extinction Rebellion, 2021). Örgüte toplumun farklı kesimlerinden destek artmaya devam etmekte, hayatı felç edebilen tartışmalı eylemleri de bu kesimlerce meşru bulunmaktadır. İngiltere’de şiddetsiz doğrudan eylem çağrısı yapan 1000’in üzerinde doktor ve akademisyen okul grevlerine olduğu gibi XR’in eylemlerine de destek olduklarını belirtirken hükümetlerin sorumluluklarını yerine getirmekten vazgeçtikleri için sorumlu bireyler için şiddetsiz doğrudan eylemin makul bir seçenek haline geldiğini duyurmuşlardır (Taylor, 2019). 200’ün üzerindeki doktor ise yalnızca destek vermek ve çağrı yapmakla kalmayarak Yokoluş İsyanı Doktorları adında örgütle birlikte çalışacak mesleki bir alt grup kurmuş neler yapabileceklerini tartışmaya başlamışlardır (Elisabeth, 2019). XR yakın zamanda 72 ülkede 485 farklı örgütü çatısı altında bulduran bir ağ haline gelmiştir. Hareketi ABD’ye taşıma stratejisi kapsamında gerçekleştirilen sivil itaatsizlik dalgasının Wall Street’i hedef alan, cenaze ve ölüm temalı sahte kanın bolca kullanıldığı eylemi toplu tutuklamalarla sonlanmıştır (Barnard, 2019). Büyük oranda, beyaz, orta sınıf karakter taşıdığı gözlemlenen grup başarılı olabilmek için ABD nüfusunun % 3,5’luk bir kısmını harekete yani 11 milyonu saflarına çekmesi gerektiğini hesaplamaktadır. Ağ bunun gibi oldukça yüksek hedeflere sahip olduğu gibi gerektiğinde sivil itaatsizlik, doğrudan eylem konusunda gözü kara davranmaktan çekinmeyeceği belirtilmekte, polis müdahalesine ve toplu tutuklamalara yol açabilecek bu eylemlerle ilgili eğitimler verilmektedir. Başta İngiltere olmak üzere dünyanın farklı yerlerinde gerçekleştirilen son dönem sivil itaatsizlik eylemlerinde ağın binin üzerinde üyesi göz altına alınmıştır. Örgüt ABD’de ise özellikle siyahlar, yerliler, dinsel/etnik azınlıklara ulaşmaya, onları saflarına çekmeye çaba sarf etmektedir. Öte yandan grubun bu kararlı itaatsizlik yöntemleri konusunda farklı görüşler vardır. Ağın eylemleri ve etkisi iklim hareketi içerisinde ilk başlarda son derece heyecanla karşılanmış fakat geçen süre içinde hareket içinden eleştiriler gelmeye başlamıştır.

Örneğin Londra’da olduğu gibi muhtaç olan yoksul, dezavantajlı toplumsal grupların olumsuz etkilendiği ulaşımı aksatmak gibi eylemlerin kitlelerin iklim hareketine bakışını olumsuz etkileyebileceğini belirten kimi yorumlar dillendirilmeye başlanmıştır (Brown, 2019). Dahası ağır stratejisinin sosyolojik açıdan kusurlu olduğunu öne süren görüşler gelmeye başlamıştır. Nafeez Ahmed’in bu yöndeki analizleri örgütün stratejisi konusundaki soru işaretlerini çok iyi özetler. Yapıcı bir eleştiri yapmak istediğini belirten Ahmed’e göre XR’ın stratejistleri sivil itaatsizlik yöntemi konusunda Gandhi’ye ve Sivil Haklar Hareketi’ne bakmış ve onlardan ilham almışlardır ancak bu hareketlerin bizzat ezilen, ayrımcılığa uğrayanların başlattıkları ve sürdürdükleri uzun soluklu birer taban hareketi olduklarını gözden kaçırmaktadırlar. Hareketler başarılı olabilmıştır çünkü onlara ayrımcılık, eziyet uygulanan otoritelerin bu hareketler üzerindeki baskıcı şiddeti sürdürmesi ve bunu meşru gösterebilmesi bir noktadan sonra giderek zorlaşmıştır, oysa durum ağır için oldukça farklıdır. Benimsenen sivil itaatsizlik yöntemiyle sistemi zorda bırakacak ve değişime zorlayacak bir etki yaratılması güçtür, otoriteler gerekli önlemleri kısa zamanda alacaktır. Sivil itaatsizlik yöntemlerinden alınacak sonuçların garanti olmadığı, Hallam’ın toplumun %3,5’ini harekete geçirmenin kökten toplumsal değişimi yolunu açabileceği fikrinin de sorunlu olduğunu söyleyen Ahmed, ağır dinsel/ırksal çeşitliliği sorununa özel vurgu yaparak hareketin beyaz, orta-sınıf bir karakter taşıdığı sürece hedeflerine ulaşabilme ihtimalinin güç olduğunu söyler (Ahmed, 2019). Öte yandan ağır ırksal ve sınıfsal karakterine yapılan bu tip eleştirilere, grubun tutuklanmak gibi risklere girmeyi karşılayabilecek/göze alabilecek beyaz “hippiler” olduğu yönündeki savlara karşı itirazlar hem ağır içinden hem de yorumculardan gelmektedir. Eleştirilere konu olan bu resmin gerçeği yansıtmadığını savunulmakta, bunun bir genellemeden ibaret olduğunu söylemekte ve grubun aktivist yapısındaki çeşitliliğin görmezden geldiği ifade edilmektedir (O’Brien, 2019). Yukarıda da değinildiği üzere ırk ayrımcılığı başta olmak üzere ayrımcılıkla mücadele XR’ın da önceliklerinden biri haline gelmiştir. XR’la ilgili yapılan bir diğer eleştiri ise örgütün apolitiklik ilkesidir. Hareketin siyaset ötesi olma stratejisinin sorunlu olduğu toplumsal adalet konusunda taraf olunması gerektiği savunulmaktadır (Allsop, 2019). Kuruluşundan bugüne geçen zaman içinde bu ve benzeri bir çok eleştiriye uğrayan örgütün pandemi sonrasındaki istikbalinin Thunberg öncülüğündeki gençlik hareketine benzer biçimde belirsiz olduğu yorumları yapılmaktadır. Pandemi dönemine yukarıda özetlenmeye çalışılan bir çok eleştiriyle giren örgütün iç sorunlar yaşadığı da ortaya çıkmıştır. Örnek olarak Londra’daki Heathrow havaalanını kapatmaya yönelik bir eylem planı önerisi güvenlik ve kamuoyu desteğinin altını çizen örgüt

üyelerinin muhalefetiyle ciddi tartışmalara neden olmuş, bu eylemden vazgeçilmiştir. Bir taraftan ihtilaflar devam ederken yukarıda değinilmiş olan örgütün en önde gelen isimlerinden Hallam “Beyond Politics” (Siyaset Ötesi) adlı yeni bir oluşum kurduğunu, bu isimle eylemlerine devam edeceğini açıklamıştır. Bu oluşumun ilk eylemi önde gelen uluslararası STK'lara boyalı bir saldırı gerçekleştirmek olmuştur. Beyond Politics yeterince radikal olmadıkları gerekçesiyle Greenpeace, Friends of the Earth, Amnesty International ve Christian Aid'in ofislerine girerek kapılarını, duvarlarını ve yerlerini pembeye boya sürmüş, hükümete karşı harekete geçmeleri için bir çağrı mektubu bırakmıştır (Taylor, 2020). Hallam kendi yeni daha radikal örgütünün ilk eylemini bu şekilde gerçekleştirirken XR, 25 Temmuz 2020'de yaptığı resmi açıklamada Beyond Politics'in kendilerinden ayrı bir örgüt olduğunu, Hallam'ın da XR içinde herhangi resmi rolünün artık bulunmadığını, üyelerinin başka parti ya da gruplara üye olmasında sorun olmadığını ancak örgüt kaynaklarını bu yönde kullanamayacaklarını duyurmuştur (Extinction Rebellion UK, 2020). XR'dan ayrılan Beyond Politics fraksiyonu siyasi bir parti haline gelirken, daha önce Holokostla ilgili ifadeleri de sorun yaratmış, son olarak Beyond Politics'i kurmuş örgütün kurucularından Roger Hallam'a yönelik tutumun ne olması gerektiğine yönelik örgüt içinde halen ihtilaflar yaşandığı XR'ın farklı dalları tarafından yapılan açıklamalardan gözlemlenmektedir. İç sorun ve ihtilafların XR'ın başlangıçta oldukça parlak görülen potansiyelini en azından kısa vadede gerçekleştirmesini engelleyeceğini söylemek mümkündür.

İklim hareketinin yeni dalgası içinde henüz ABD'yle sınırlı olsa da bir başka gençlik hareketi göze çarpar. Küresel bir harekete dönüşmediği için ismi henüz çok duyulmamış olsa da Gündoğumu Hareketi genç iklim aktivizmin sıkı biçimde örgütlü, doğrudan siyasete müdahil olmak amacını taşıyan farklı bir biçimini temsil eder. Örgüt geniş bir taban örgütlenmesiyle doğrudan kalıcı siyasi bir aktör olmayı hedeflemiş, iklim değişikliğini, toplumsal adalet ve eşitlikle bütünleşik bir program halinde ele alan dikkat çekici niteliklere sahiptir. 2017 yılında kurulan Gündoğumu Hareketi diğer genç iklim aktivizmi girişimlerinde ayıran en önemli niteliklerinden biri örgütün doğrudan bir siyasal hareket olarak kendini tanımlamasıdır. Hareket ilkeleri açık, net bir siyasi duruşa sahiptir ve savunuculuk yoluyla iklim değişikliğine yönelik siyasal eyleme odaklanmaktadır. ABD'de son dönemde dile sıkça getirilen dikkat çekici Yeşil Yeni Mutabakat (Green New Deal) politikasının öne çıkan destekçilerinden biridir. Eski Yeni Mutabakat'a (New Deal) atıf yapan bu kavram, bu politikanın ekonomik adalet öğesini iklim değişikliğiyle birleştirmekte, bu iki olgunun birbiriyle iç içeliğine dikkat çeken bir kavramdır. Bu mutabakat fikri mevcut düzenden rahatsız ve ciddi biçimde gelecek

kaygısı taşıyan Z kuşağıyla ilişkilendirilmekte, çevreyi eşitlik ve adaletle birlikte odağına almasıyla müesses nizama karşı yeni bir alternatif olarak yükselmektedir (Erçel, 2020). Hareketin kurucuları ve örgütleyicileri 350.org gibi ağırlıklı sol kanatta yer alan çevre örgütlerinde çalışmış, oralarda tecrübeleri olan gençlerdir, 350.org hareketin kuruluşuna destek de vermiştir. Bir siyasal hareket olarak kendini ortanın solunda konumlamıştır. Kuruculardan Evan Weber Wall Street’i İşgal Et (Occupy Wall Street) eylemlerinde yer almış, üniversite yıllarında diğer kurucular olan Matthew Lichtash ve Michael Dorsey ile iklim değişikliği üzerine başarılı projeler yürütmüştür. Hareketin şu an yöneticisi ve sözcüsü de olan kuruculardan Varshini Prakash da üniversite yıllarında uzunca süre bu alanda projeler yürütmüş bir başka isimdir (Influence Watch, 2020). Hareket işte bu şu anda 20’li yaşlarında iyi eğitilmiş ve iklim hareketinin sol kanadından gelen isimler tarafından kurulmuştur. Hareket stratejisini iktidar gücünü kazanmak ve sonrasında da bu mutabakatı hayata geçirmek olarak görmektedir (Sunrise Movement, 2020). Bu amaç içinde taban örgütlenmesi, protestolar gibi yöntemlerle güçlü bir baskı grubu olmaya çalışmakta, özellikle de Demokrat Parti üzerinde nüfuz oluşturmaya, kendi desteklediği adayların seçilmesine ve/veya mevcut adayları destek vaadiyle ikna etmeye çalışmaktadır. Alexandria Ocasio-Cortez bu isimlerin en öne çıkanlarından biridir. Hızla örgütlenmeye devam eden hareket, yüksek düzeyde otonomiye sahip yerel şubelerin açılmasıyla ağını genişletmektedir. 2018’de bir düzineye yakın şehirdeyken, kısa süre içerisinde ciddi bir gelişim göstererek 2019 yazı itibariyle 250’den fazla şehirde örgütlenmeyi başarmıştır. Her şehir kendi eylem ve siyasi kararlarını vermekte otonom olan bir merkezden örgütlenmekte, hareket eğitim faaliyetlerine, kamplarına ciddi önem vermektedir. Hareket bu eğitim kampları ve yürüttüğü örgütlenme faaliyetleriyle ciddi biçimde gelişim göstermektedir (Arrieta, 2019). Gündoğumu Hareketi’nin üç yıl gibi kısa bir süre içindeki gelişime bakıldığında ve Z kuşağının beklentilerine, taleplerine yanıt verebilecek, onun sesi olabilecek bir hareket olduğu hesaba katıldığında önemi görülebilir. Özellikle de örgütlenmeye verdiği önem ve bu konudaki ciddiyeti hareketin geleceğin kadrolarını yetiştirmeyi önemseyişinin kanıtıdır. İklim hareketinin iklim liderleri yetiştirme stratejisi açısından Gündoğumu Hareketi önemli bir girişim olduğunun bir diğer kanıtı hiyerarşik, merkezi olmayan dolayısıyla tek bir liderlik üzerine dayanmayan niteliğidir. Genç aktivistler, ademi merkezîyetçi örgütlenme biçimlerini kullanarak, kendi içinde yaşadıkları toplulukları en çok etkileyen çevresel adalet konularını iklim acil durumuyla birlikte ele alarak mücadele edebilmektedirler. Paydaşların hepsinin söz sahibi olduğu bu yönetim modeli, katılımcı demokrasinin bir biçimidir. Gündoğumu Hareketi bu nitelikleriyle

başarısını kanıtlamış Joe Biden yönetimi tarafından da tanınmış ve takdir görmüştür (Clauson-Wolf, 2021). Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir nokta bu hareketin kısa zamanda bir baskı grubu haline gelerek, siyasette bir özgül ağırlık yaratabilmiş olmasıdır. Yukarıda da değinildiği üzere siyasete doğrudan ve açık biçimde müdahil olmak stratejisinin temel direklerinden biri olan Gündoğumu Hareketi'nin gönüllüleri ve destekçileri Demokrat Parti'nin başkan adayı yarışında ezici bir çoğunlukla Bernie Sanders'ı desteklemiş, Biden ekibi hareketin kurucularından ve politik direktörü Evan Weber'le 2019 yılı yazında irtibata geçse de örgüt yarışın galibinin Biden olacağı kesinleşene dek Sanders'a tam destek vermeye devam etmiştir. Biden'ın adaylığı kesinleşince ise kendisine destek vermek için müzakerelere başlamışlar, yeni yönetimin politikaları ve ilgili kadroları dolduracak isimler konusunda kendi isteklerinin karşılanmasını talep etmişlerdir. Biden yönetiminin iklim hareketini, gençleri ve parti içindeki Sanders yanlılarını kazanmak yönündeki arzusunun da sonucunda yeni hükümetin kadrolarının, politikalarının oluşturulması sürecinde en azından geçiş döneminde söz sahibi olmayı başarmışlardır (Krieg, 2021). Bu manada kısa zamanda kayda değer bir başarı elde etmiş olan örgüt yakın zamanda kimi içsel sorunlar da yaşamıştır. Çoğunlukla gönüllülerden oluşan örgüt içinde sonradan çözülmüş bir konu olsa da ücretli çalışanlardan birinin sendikalaşma girişimleri nedeniyle örgütten kovulduğunu açıklaması, kimi gönüllerinin yoğun çalışma temposuyla nedeniyle tükenmişlik yaşayarak örgütten ayrılmaları gündem olmuştur (Calma, 2020). Gündoğumu Hareketi bu tip sorunlar yaşıyor olsa da artırdığı siyasi ağırlık ve Biden yönetiminin açtığı fırsat penceresi nedeniyle dikkatle izlenmesi gereken bir harekettir. Bu noktada Yeni Yeşil Mutabakat'ı piyasa temelli ekonomik anlayışa karşı değerli bir alternatif anlatı ortaya koyduğunu kabul eden “küçülme” (degrowth) yaklaşımının savunucuları bu alternatif yaklaşımın kamu yatırımları, ekonomik büyüme ve yukarıdan aşağılık gibi boyutlarının tekrar değerlendirilmesi gerektiği uyarısı yapmakta öte yandan Yeni Yeşil Mutabakat'ın “küçülme” toplumuna dönüşüm sürecinde bir geçiş stratejisi olabileceğini de ifade etmektedirler (Mastini, Kallis & Hickel, 2021). Yukarıda ele alınan yeni dalganın diğer aktörleriyle kıyaslandığında Gündoğumu Hareketi diğerlerinden farklı olarak açıkça bir taban örgütlenmesini başarıyla yürütebilmesi, ölçeğini ulusal sınırlar içinde tutması ve daha önemlisi siyaset yapıyor olması sayesinde tam anlamıyla bir baskı grubu olmaya başlamış görünmektedir. Sonuç bölümünde Gündoğumu Hareketi'nin diğer hareketlere göre görece üstünlüğüne tekrar değinilecektir ancak öncesinde bu yeni dalga üzerine genel bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

İklim hareketinin yeni dalgasının ortaya çıkması ve kazandığı ivme gelişmelerden memnun olan yorumcular bu ivmeyi geçmişin güçlü, başarılı toplumsal hareketleriyle birlikte anmaya, yeni dalgayı ABD Sivil Haklar Hareketi'nden, savaş karşıtlığına, 1968 öğrenci hareketlerine dek bir çok harekete benzetmeye başlamışlardır. Pandemi dönemi söz konusu ivmenin duraklamasına neden olurken yukarıda ele alınmaya çalışıldığı üzere pandemi sonrası dönemde benzer bir ivmenin yakalanıp yakalanamayacağı belirsizdir. Geriye dönük bakıldığında 2018-2020 arasında iklim aktivizminin yeni aktörleri sayesinde gerçek bir enerji yaratmıştır. Öte yandan bu ivmeyi 1960'ların hareketlerine benzetmek konusunda temkinli olmak gerekir. Sivil Haklar Hareketi'nin önde gelen uzmanlarından ve siyasi olanaklar yaklaşımının duayenlerinden Doug McAdams da bu yönde bir uyarıda bulunur. McAdams, günümüzde iklim değişikliği konusunun sivil haklar ve Vietnam savaşı karşıtı harekete benzer bir rezonansa sahip olduğunu kabul etmekle birlikte 1960'larda işlerin ilerici bir doğrultuda sürekli biçimde ilerlediğini bunun da gençleri aktivizmin kollarına ittiğini, günümüzde ise koşulların farklı olduğunu söyler. Aktivizm herhangi bir etki sağlamadığı takdirde, gençler değişim yaratabilme olanağı hakkında kaderciliğe kapılarak mücadeleyi bırakmaları ve pes etmeleri olasıdır (Weise, 2019). McAdams 2017 yılında konuyla ilgili yazdığı bir makalede toplumsal hareket kuramları açılarından incelemiş ve tablonun iç karartıcı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre siyasal iklimden, örgütlenme meselelerine, kolektif bir kimlik ortaya koyma sorununa kadar iklim değişikliği hareketi bir çok farklı engelle karşı karşıyadır. Buna karşın geniş kitlelerin farkındalık ve bilincini arttırılmasını sağlayacak taban hareketlerinin, net hedeflerin belirlenmesinin, örgütlenmenin, kolektif kimlik oluşturma ve duygulara hitap etmenin hareketin başarı şansında kritik önemde olduğunu söyler (McAdams, 2017). Yeni dalgayla birlikte McAdams'ın ortaya koyduğu bu tabloda göze çarpan sorunların bir kısmında ilerleme sağlandığını bir kısmında ise halen sorunların devam ettiğini söylemek mümkündür. Eşitsizlikler, adaletsizlik ve iklim değişikliği giderek daha fazla bir arada çerçevelenmekte bu da kolektif bir kimlik yaratılarak daha geniş kesimlere ulaşılabilme imkanlarını arttırmaktadır. Ancak hareket farklı önceliği hayatlarını ikame ettirmek olan sınıfları ya da siyah hareketinde olduğu gibi başka adaletsizlikler, eşitsizlikler kimliklerinin belirleyici unsuru olan, öncelikleri kendi kimlikleriyle toplumda eşitçe yaşayabilmek olan kesimleri kendine çekebilecek bir kolektif kimlik henüz yaratabilmiş değildir. Protesto için harekete geçiren, kitlesel seferberlik sağlayan duygular söz konusu olduğunda da iklim hareketinin bu tip başka hareketlere göre zayıflığından bahsetmek de olasıdır. Toplumsal hareket kuramlarının bir başka önemli ismi James Jasper kendisiyle yapılan bir mülakatta, Black Lives Matter

(Siyah Hayatlar Önemlidir) hareketi ile iklim aktivizmi kıyaslar ve birinci hareketin öfke duygusunu, ikincisinin ise insanların bıkkınlığı, düş kırıklığı kullanılmaya çalıştığını söyler. Ona göre öfke toplumsal hareketler için olmazsa olmaz harekete geçirici bir duygu iken, insanların bıkkınlığını ya da düş kırıklığı kullanarak onları seferber etmekte çok daha zordur. Kendi geliştirdiği kavramlardan biri olan ahlaki batarya üzerinden de konuyu alan Jasper, bir savunucunun istediklerini yapabilmesi için bu bataryayı yaratması gerektiğini ifade eder. Ahlaki batarya güçlü olumlu duygularla, güçlü olumsuz duyguların bir araya getirilmesiyle yaratılır. Bir kutbuyla insanları gerçekten kızdıran, tiksindiren onları gerçekten öfkeliendiren, diğer kutbuyla onları umutlandıran, gitmek isteyecekleri bir yeri gösteren bir batarya. Değiş gerçekleştirmek üzere insanları seferber etmek için bu kutupları bir araya getiren böyle bir bataryaya ihtiyaç vardır. Eğer bu kutuplardan birisi eksikse hareket ilerleyemeyecektir. Jasper'a göre iklim değişikliği gerçekten önemli bir konu olmasına karşın ümitsiz hissettirebilecek bir yöne sahiptir. İnsanların eyleme geçmesini amaçladığınızda ümitsizlik duygusu isteyeceğiniz bir duygu değildir (AdvocacyLabs, 2021). Jasper'ın değerlendirmesi, iklim hareketinin ahlaki bataryasında olumsuz kutupla bir arada yer alması gereken olumlu bir kutbun eksikliğinden, insanlara ümit veren, geleceğe yönelik olumlu bir tablo sunan bir yönün bulunmuyor olmasının sorunluluğuna dikkat çeker. Bu çerçevede iklim hareketinin yeni dalgası McAdams'ın değerlendirmesiyle de birlikte düşünüldüğünde, 1960'ların yeni bir dünya kurma vizyonu bulunan ve bunun olanaklı olduğuna inanan hareketlerinden epeyce farklı olduğu görülür. Bu çerçevede Yeşil Yeni Mutabakat'ı merkeze alan Gündoğumu Hareketi'nin Jasper'ın ortaya koyduğu pozitif vizyona bir örnek olabileceğini ancak diğer örgüt, hareketlerde böyle bir vizyonun en azından görünür olmadığı yorumunu yapmak mümkündür. Bu bağlamda iklimdi değil düzeni değiştir sloganının son dönemde sol ve entelektüel çevrelerde ciddi biçimde taraftar topladığını eklemek gereklidir. Bu sloganın ifade ettiği yaklaşımın iklim değişikliğinin yaratacağı felaketleri önleyebilme konusunda çözüm olduğunu söyleyen Aykut Çoban'a göre toplumsal ve iklim adaletsizlikler etkileşim içindedir ve bu nedenle adaletsizlik giderilmeden iklim sorunu çözülemez. Ona göre "iklim sorununun gerçek çözümü, adaletsizlik üreten ve adaletsizlik sayesinde varlığını koruyan kapitalist düzenden kurtulmakla mümkündür." (2016: 37). Bunu başarmanın zorluğunu kabul eden ve zamanın kısıtlı olduğunu kabule eden Çoban bunun için toplumsal ve ekolojik adalete dayanan, eşitlik ve ekolojik akılcılık ilkelerine dayanan bir toplum hedefini amaçlayan siyasal mücadeleyi örgütlemeyi en gerçekçi alternatif olarak görmektedir (2016: 38). İklim değişikliğiyle mücadelede toplumsal ve iktisadi sorunları içeren biçimde siyasete

müdahil olmak zorunlu görünse de bunun ölçeğinin, stratejisinin nasıl yürütülebileceği oldukça tartışmaya açıktır. Yeni Yeşil Mutabakat bu bağlamda “küçülme” toplumuna geçişte bir strateji olabileceği gibi iklim siyasetinin gelişimi açısından da bir geçiş stratejisi olarak düşünülebilir. Bu bölümde son olarak iklim grevi ele alınacak ardından sonuç bölümünde bu sorunlu noktalara tekrar değeriendirilecektir.

İklim hareketinin yeni dalgasının yarattığı ivmeyi artırmak için İklim İçin Okul Grevleri fikrinden ilhamla küresel bir iklim grevi fikrinin geliştirilmiş 20-27 Eylül 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen bu eylemde hareketin eski ve yeni aktörleri bir araya gelmiş farklı alanlarda çalışan STK’lar da eylemi desteklemiştir. Bu eylem pandemi öncesindeki en geniş çaplı eylemdir. Bu etkinlik sonrasında pandemi nedeniyle bu tarz sokak eylemleri artık gerçekleştirilemeyecek, sosyal medyada yapılan benzeri organizasyonlar aynı etkiyi yaratmayacaktır. Bu eylemi küresel iklim hareketinin gücünü yansıtan zirve noktalarından biri olarak görmek mümkündür. Eylemin organize edilmesinde 350.org önemli bir rol üstlenirken, bu örgütün yöntemine benzer biçimde eylemler yerel grupların inisiyatifine bırakmıştır. Örneğin Türkiye’de bunu Sıfır Gelecek adlı platformu üstlenmiştir. İklim grevi ulusal ve uluslararası yüzlerce sivil toplum kuruluşunu, sendikayı, platformu ve inisiyatifi bir araya getirmiş, 1000’in üzerinde örgütün desteği alınmış, 185 ülkede 7,6 milyonun üzerinde insan bu eylemlere katılmıştır. Bu eylemin iklim hareketinin bugüne kadar ki en geniş katılımlı eylemi olduğu gibi bu ölçekteki eylemler arasında da en büyüklerinden biri olmuştur (350.org, 2019). Söz konusu eylem iklim hareketinin koalisyon kurabilme ve örgütlemeye yanında kitleleri seferber edebilmede ulaştığı yeni düzeyi göstermesi açısından önemli bir aşamayı ifade etmiştir. Hareketin tüm destekçilerini, sempatizanlarını ve müttefiklerini toplu biçimde seferber etmeyi başarmış bu eylem hareketin destekçilerinin ağırlıkla kimlerden oluştuğunu, onların dünyaya bakışlarını ve kimlerin seferber edilemediğini gösterdiği düşünülebilecek bir saha çalışmasına da konu olmuştur. Kajsa Emilsson, Håkan Johansson ve Magnus Wennerhag bu grevi İsveç’te bir saha çalışması üzerinden analiz etmiş ve katılımcılar arasında oransal olarak kadınların (%63), genelde yüksek öğrenim görmüş 35 yaşından gençlerin ve kendilerini çoğunlukla orta sınıf olarak (%85) tanımlayanların baskın gruplar olduğunu tespit etmişlerdir. Katılımcılar ekonomiyi değil, çevreyi öncelik olarak görmekte siyasal eğilimleri sol ve merkez partilerde yoğunlaşmakta, ciddi bir oranda katılımcı ise kendini bir siyasal partiye yakın hissetmemektedir (21.8). Çevrenin, refah ve ekonomiden önce gelmesi gerekliliği en belirgin çerçeve olarak belirirken onu sosyal karakteristikler, siyasi ve ideolojik eğilimler takip etmiştir. Bir hareketin parçası

olmak ise bunların yanında sınırlı bir öneme sahiptir (2020). Bu araştırmanın da gösterdiği üzere toplumun belirli bir demografik kesimleri ve belirli siyasal eğilime sahip grupları hareketin içinde yer almayı önemsememelerine karşın, hareketin davasını güçlü biçimde desteklemekte, çevre sorunları konusunda refah ve ekonomik koşulları ikinci planda görebilmektedir. Yukarıda ele alınan ABD, İngiltere örneğinde XR'a yapılan eleştiriler bu bağlamda yeniden düşünülebilir. Öte yandan Yapılan kimi kamuoyu araştırmaları da iklim değişikliği konusunda toplumsal hassasiyetin ve kaygının sürekli artmakta olduğunu göstermektedir. 26 ülkeyi kapsayan bir araştırma iklim değişikliğinin farklı kamuoyları tarafından ülkelere yönelik büyük bir tehdit olarak algılanmasında artış olduğunu ortaya koymuştur. İklim değişikliğinin büyük bir tehdit olduğunu söyleyenlerin oranı 2013'te %56'yken, 2017'de %63'e, 2018'de %67'ye çıkmıştır. Ancak özellikle kimi ülkelerde siyasi tercihler bu tehdit algılamasında ciddi farklara neden olmaktadır. Bu farkın son derece çarpıcı olduğu ABD'de Demokratlar %82 gibi ezici bir çoğunlukla iklim değişikliğini büyük bir tehdit olarak görüyorken Cumhuriyetçilerde bu oran %27 gibi son derece düşük bir oranda kalmaktadır ve Avrupa için de benzer bir durum göze çarpar. Avrupa'da da sağ popülist partilerin destekçileri/sempatizanları da iklim değişikliği konusunda diğer parti destekçilerine göre daha az endişelidir (PEW, 2019). Bu sonuçlar İsveç'te iklim grevi üzerine yapılan güncel araştırmayla birlikte düşünüldüğünde iklim hareketinin destekçilerinin toplumun cinsiyet, yaş ve dünya görüşü açısından benzerlik gösteren bir grup içine sıkıştığı farklı dünya görüşüne sahip toplumsal grupları ve sınıfları harekete henüz dahil edemediği yorumunu yapmak mümkündür. Bu duruma McAdam ve Jasper'ın dikkat çektiği hareketin kendine has sorunları da eklendiğinde 2018'den başlayarak iklim hareketini 1960'ların etkili toplumsal hareketlerine benzeten ya da potansiyelini gerçeğe olduğundan farklı değerlendiren ve sorunlu noktaları pek dile getirmeyen yorumlar konusunda dikkatli olmak gereklidir. Jasper'ın dikkat çektiği üzere toplumsal hareketler alanında çalışan akademisyenlerin dünya görüşleri ve genelde hayran oldukları hareketleri çalışmaları nedeniyle literatürde sol-liberal hareketlere yönelik açıklamalarda bir nesnellik sorunu göze çarpmaktadır. Sol-liberal hareketlere yönelik çoğu çözümlenmede zor kararlar konusunda inceliklere çok dikkat edilmekte, hareketin hedefleri makul kabul edilmekte ve harekete sempatiyle yaklaşılmaktadır (Jasper, 2017: 100). İklim hareketine dair akademinin içinden ya da dışında yapılan değerlendirmeleri, özellikle de yeni dalgaya yönelik yapılmış olan yorumları Jasper'ın dikkat çektiği bu eğilimi hatırd tutarak okumak gereklidir. Aksi takdirde hareketin yeni dalgasını aslında olmadığı biçimde değerlendirmek ve yansıtmak kaçınılmaz hale gelmekte, nesnellik sorunu bariz

biçimde ortaya çıkmaktadır. Sonuç bölümünde iklim hareketinin sorunları, engelleri ve gelişimini sürdürme, başarı şansını artırma açısından geleceğine yönelik bir bakış açısı toplumsal hareket kuramlarından destekle ortaya konulmaya çalışılacaktır.

6. SONUÇ

İklim hareket başlangıcından itibaren karar alıcıların iklim değişikliği konusundaki tutum ve düşüncelerini değiştirmeye, konunun aciliyetinin kabul edilerek öncelik haline getirilmesine çaba göstermiş ancak bunda sınırlı ölçüde başarılı olabilmıştır. Hareket bilimsel bir temelden hareketle henüz yakıcı hale gelmemiş gelecekteki sorunların yaşanmasını engellemek, etkilerinin azaltılmasını sağlamak için çaba göstermekte, hem insanlık hem de tüm canlılar için mücadele etmektedir. Bu çerçevede ilk bakışta hareket bilimsel temeli nedeniyle güçlü bir meşruiyete ve son derece özgeci bir amaca sahiptir. Bu niteliklere haiz bir hareketin geniş bir toplumsal destek alabileceği ve insanları kolaylıkla seferber edebileceği düşünülebilir. Ancak toplumsal hareketler çoğunlukla toplumun belirli bir kesimini ya da çoğunluğunu etkileyen mevcut açık, hissedilir bir sorunun, eksikliğin ya da haksızlığın artık dayanılmaz hale geldiği bir kaynama noktasında, değerlerine yönelik bir saldırı hisseden, ahlaki şok yaşamakta olan infial halindeki bireyleri olumlu yönde bir değişime yönelik inançla birlikte öfke gibi güçlü duyguları bir arada kullanarak seferber etmeyi başarırlar. Gelişimlerinde ve başarı olasılıklarında beşeri, maddi kaynaklar ve destekleyici siyasi olanaklar kritik ölçüde belirleyici olsa da bir insanları seferber etmek için infial duygusuna ihtiyaçları çoğunlukla vardır. Özellikle de farklı kesimleri, çıkar ve baskı gruplarını ilgilendiren büyük bir değişim, dönüşüm amaçlayan iklim hareketi gibi talebi çok yüksek maliyetli toplumsal hareketlerin infial gibi güçlü dinamolara ihtiyacı daha çok vardır. Jasper'ın ifade ettiği gibi “infial, protestonun can damarı ve dünyada düzeltilmesi gereken ters bir şeyler olduğuna dair hissettiğimiz ilk işarettir.” (Jasper, 2017: 11). İklim hareketinin yeni dalgası içinde Thunberg başta olmak üzere öne çıkan aktörler bu infial duygusunu yaratmak için sistematik bir çaba içindedirler. Bu çabalarında belirli ölçüde başarılı olabılmışlarsa da, ciddi bir tehdit olarak algılanan ancak henüz yakıcı bir hale gelmemiş bir sorun olan iklim değişikliği konusunda geniş çaplı bir infial yaratabilmek şu an için zordur. 2019-20 Avusturalya yangınları gibi iklim değişikliğiyle doğrudan bağı kurulabilen afetler, yangınları izleyen dönemde o ülkedeki iklim eylemlerinde görüldüğü gibi bu infial duygusunun oluşmasına yol açabilir. Ancak bu örneklerin halen genelde afet bölgeleri ve zamanlarıyla sınırlı olduğu görülür. Öte yandan kayda değer sayıda insanı seferber edebilecek yoğun duygular yaratılabilmesi de kolay

değildir. Farklı toplumlarda bireyler iklim değişikliği sorununu kendi dünya görüşleri, sınıfsal konumları, kimlikleri, iktisadi koşulları ve olanakları gibi etkenlere bağlı olarak farklı biçimlerde algılamaktadırlar. Bu toplumsal gerçeklikler göz önüne alınmadan hareketin kitleleşme sorununu anlamak olanaklı değildir.

Bir diğer taraftan iklim hareketinin başlangıcından itibaren çıkar grupları tarafından önüne konulan engellerle ve inkarcılık endüstrisiyle uğraşmak zorunda kalmış olduğunu da belirtmek, bu durumun gelişimini aksatmış, sekteye uğratmış olabileceğini eklemek gerekir. İklim hareketinin gelişim ve başarı ihtimalini önüne çıkarılan engeller ve karşı hareket belirli ölçüde engellemiş olsa da bunun etkisini dengeli biçimde değerlendirmek gerekir. Fosil yakıt şirketlerinin ve onunla birlikte hareket eden sektörlerin gücünü değerlendirirken, iklim değişikliğiyle mücadele bu şirketlerin lobicilik faaliyetlerinin değişimi engelleyen temel etken olduğunu öne sürmek ve suçu çıkar gruplarına atarak değişimin gerçekleşmemesini açıklamak mümkün değildir. İnkâr endüstrisi de, lobicilik faaliyetleri de yasama, politika yapma süreçlerinde etkili olmuş, iklim değişikliğine karşı mücadelenin aksamasına, gereken adımların atılmamasına neden olmuş görünmektedir. Ancak iklim hareketinin talebinin bugüne kadar hiçbir toplumsal hareketin sahip olmadığı ölçekte muazzam büyüklükte ve ölçekte olduğunu her koşulda göz önünde bulundurmak gerekir. Fosil yakıtlara dayanan bir ekonomik sistemden tamamıyla yenilebilir enerjiye dayanan bir sisteme geçiş çok ciddi bir meydan okuma olduğu kadar hızla gerçekleştirilebilecek yürütülebilecek bir proje değildir ve siyasi, teknik bu meydan okumanın başarılabilmesi için tek boyutlu çözümlerden kaçınmak gereklidir (Gross, 2020).

İklim hareketinin diğer toplumsal hareketlerde olduğu gibi kimi zafiyetlere, içsel çelişkilere, ihtilaflara sahip ola geldiğini yani içsel problemleri olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Bu boyutları görmezden gelerek, hareketi idealize/romantize ederek onu doğru biçimde analiz etmek olanaklı değildir. Hareketin yeni dalgasını kendileri de epeyce romantize edilmiş 1960'ların hareketleriyle birlikte anmanın, onlarla arasında benzerlikler kurmaya çalışmanın analitik bir değerlendirme çerçevesi sunmayacağı açıktır. Uzunca bir tarihe sahip harekete bütünsel olarak bakıldığında yukarıda ortaya konulmaya çalışıldığı üzere temel bazı sorunların, engelliliklerin ve sınırların aktörler değişse de pek fazla değişmediği, strateji, söylem ve eylem biçimlerinde neredeyse tüm alternatiflerin denenmiş olmasına karşın istenen başarıya tam olarak ulaşılammış olmasının nedenin değişmeyen temel bir çerçeve içinde anlaşılabilceği görülür. İklim hareketinin taleplerinin tam olarak karşılanması, fosil yakıtlara halen bağımlı

durumdaki ekonomik sistemin devam ettiği, siyasetçilerin politikalarını öncelikle iktisadi sonuçları hesap ederek belirlediği, küresel eşitsizliklerin gün geçtikçe kötüleştiği, özellikle gelişmekte olan ülkeler için ekonomik kalkınmanın halen öncelik olduğu bir dünyada en azından küresel ölçekte pek mümkün görünmemektedir. Günümüz dünyasında ciddi destek toplayan, toplayabilme potansiyeli olan popülizm gibi siyasi akımların iklim değişikliği inkarcılığına yatkınlığı, önceliği başka konulara vererek çevreci politikaları geri plana atan tutumları da düşünüldüğünde bu tablonun daha da karmaşık bir hal alabileceği görülecektir. İklim değişikliğiyle mücadelede kazanımların dahi garantide olmayabileceği yakın geçmişte görülmüştür. ABD'nin Trump döneminde Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmesi ya da Brezilya'da hükümetin iklim değişikliği inkarcılığı konusundaki açık tutumları bu durumun bariz örnekleridir.

Tüm bu resim, kısa-orta vadede iklim hareketinin amaçlarına tam olarak ulaşmak konusunda pek fazla şansının olmadığını gösterse de üzerinde mutlaka düşünülmesi gereken çok önemli bir nokta başarının/başarısızlığın farklı biçimlerde nasıl tanımlanabileceğidir. Toplumsal hareketleri değerlendirirken başarı-başarısızlık ikilemine odaklanmanın ya da hareketlerin başarısını karar alıcılardan kopartılan büyük ödünler üzerinden değerlendirmenin sorunlar doğurabileceğini belirtmek gerekir. İklim hareketi taleplerinin tamamıyla karşılanması konusunda çok şanslı görünme dahi mücadelesi konuya yönelik küresel farkındalık oluşturmada başarılı, kimi yasal düzenlemelerin yapılmasında etkili olmuş, zaman içinde iş dünyasından, medyaya kendisine güçlü destekçiler kazandırabilmiş, kimi ülkelerde siyasi bir ağırlığa ulaşabilmiş, konuyu siyasetin bir parçası haline getirebilmiş, uluslararası yapılar içinde sesini korumayı, meşruiyet düzeyi yüksek kayda değer bir baskı grubu haline gelebilmeyi başarmıştır. İklim hareketi son dönemde yeni dalgası ve onun ana aktörü olan genç aktivizmi üzerinden değerlendiriliyor olsa da tüm bu başarılar uzun bir mücadele ve çaba sonucunda elde edilmiş, yeni aktörler kendilerinden önce yaratılmış bu birikimin yarattığı olanaklarından yararlanarak, onlardan destek alarak bir ivme yaratmayı başarabilmişlerdir. Ancak pandemi döneminin zaten yavaşlamış olan bu ivmenin yeniden hızlandırılabilmesinin ve etkisinin artırılabilmesinin bazı koşulları bulunmaktadır. Hareket farklı toplumsal sınıfları, kimlikleri de kapsayabilecek biçimde tabanını genişletebildiği, siyasette özgül bir ağırlık kazanabildiği ve tüm bunları mümkün kılabilecek Yeşil Yeni Mutabakat benzeri, toplumun maddi olanlar da dahil olmak üzere başka sorunlarına da yanıt verebilecek çözümler öneren vizyonlar ortaya koyabildiği takdirde etkisini artırma imkanı bulabilecektir. Topluma ve karar alıcılara bilim otoritelerini dinlemelerini vaaz etmenin ötesine fazlaca geçemeyen anlatıların hareketin tabanını

genişletmesine bu noktadan sonra ne ölçüde katkı sunabileceği artık bir soru işareti haline geldiği gibi siyaseten taraf olmamak ya da siyaset üstü görünme çabasının yararlılığı da oldukça tartışmalıdır.

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

350.org. (2019). 350 Celebrates a decade of action. *350.org*. Erişim: <https://350.org/10-years/>.

350.org. (September 28, 2019). 7.6 million people demand action after week of climate strikes. *350.org*. Erişim: <https://350.org/7-million-people-demand-action-after-week-of-climate-strikes/>.

350.org. (2020). 350 Organising Principles. *350.org*. Erişim: <https://350.org/organising-principles/>.

AdvocacyLabs. (January 06, 2020). Getting Emotional About Advocacy. *FuturEd*. Erişim: <https://www.future-ed.org/getting-emotional-about-advocacy/>.

Ahmed, N. (October 31, 2019). The Flawed Social Science Behind Extinction Rebellion's Change Strategy. *Resilience*. Erişim: <https://www.resilience.org/stories/2019-10-31/the-flawed-social-science-behind-extinction-rebellions-change-strategy/>.

Allsop, B. (September 3, 2019). Extinction Rebellion needs to shed its fear of politics. *Bright Green*. Erişim: <http://bright-green.org/2019/09/03/extinction-rebellion-needs-to-shed-its-fear-of-politics/>.

Arrieta-Kenna, R. (June 26, 2019). The Sunrise Movement Actually Changed the Democratic Conversation. So What Do You Do For a Sequel?. *Politico Magazine*. Erişim: <https://www.politico.com/magazine/story/2019/06/16/sunrise-movement-boot-camp-227109/>.

Baer, H.A., & Singer, M. (2018). *The Anthropology of Climate Change: An Integrated Critical Perspective* (2nd ed.). Oxon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351273121>.

Barnard, M. (October 7, 2019). Climate Change Protests: With Fake Blood, Extinction Rebellion Hits N.Y. *The New York Times*. Erişim: <https://www.nytimes.com/2019/10/07/nyregion/extinction-rebellion-nyc-protest.html>.

Bergmann, Z. & Ossewaarde, R. (2020). Youth climate activists meet environmental governance: ageist depictions of the FFF movement and Greta Thunberg in German newspaper coverage, *Journal of Multicultural Discourses*, 15:3, 267-290, DOI: 10.1080/17447143.2020.1745211.

Bolin, B. (2007). *A History of the Science and Politics of Climate Change: The Role of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511721731

Boucher, E. (December 12, 2019). The dangers of depicting Greta Thunberg as a prophet. *The Conversation*. Erişim: <https://theconversation.com/the-dangers-of-depicting-greta-thunberg-as-a-prophet-128813>.

Brown, A. (October 12, 2019). Can Extinction Rebellion Build a U.S. Climate Movement Big Enough To Save The Earth?. *The Intercept*. Erişim: <https://theintercept.com/2019/10/12/extinction-rebellion-climate-movement-direct-action/>.

Calma, J. (December 15, 2020). Sunrise movement staff vote to unionize. *The Verge*. Erişim: <https://www.theverge.com/2020/12/15/22177063/climate-change-activists-sunrise-union>.

Carter, N. & Childs, M. (2018). Friends of the Earth as a policy entrepreneur: ‘The Big Ask’ campaign for a UK Climate Change Act, *Environmental Politics*, 27:6, 994-1013, DOI: 10.1080/09644016.2017.1368151.

Cheon, A. & Urpelainen, J. (2018). *Activism and the Fossil Fuel Industry*. Oxon: Routledge. 10.4324/9781351173124.

Clauson-Wolf, A. (February 12, 2021). Gen Z Climate Activists Reimagine Leadership as Decentralized and Democratic. *Nonprofit Quarterly*. Erişim: <https://nonprofitquarterly.org/gen-z-climate-activists-reimagine-leadership-as-decentralized-and-democratic/>.

Cohen, M. J. & Egelston, A. (2003). The Bush administration and climate change: prospects for an effective policy response, *Journal of Environmental Policy & Planning*, 5:4, 315-331, DOI: 10.1080/1523908032000171611.

Çoban, A. (2016). “Toplumsal ve İklimsel Adaletsizlik Sarmalında İklim Siyaseti,” F. Özlüer, A. Çoban (ed) *Doğa ve Kent Hakları İçin Siyasal Stratejiler*, Ankara, Ekoloji Kolektifi Derneği Yayını, 2016, 13-41.

Della Porta, D. & Parks, L. (2013). “Framing Processes in the Climate Movement: From Climate Change to Climate Justice” in Dietz, M., & Garrelts, H. (Eds.). *Routledge Handbook of the Climate Change Movement* (1st ed.). Oxfordshire: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203773536>.

Derman, B. B. (2020). *Struggles for Climate Justice: Uneven Geographies and the Politics of Connection*. Palgrave MacMillan. 10.1007/978-3-030-27965-3.

Dietz, M., & Garrelts, H. (2014). “Introduction: contours of the transnational climate movement - conception and contents of the handbook” in Dietz, M., & Garrelts, H. (Eds.). *Routledge Handbook of the Climate Change Movement*. Oxfordshire: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203773536>

Doyle, J. (2007). Picturing the Clima(c)tic: Greenpeace and the Representational Politics of Climate Change Communication, *Science as Culture*, 16:2, 129-150, DOI: 10.1080/09505430701368938

Dunlap, R. E., & Jacques, P. J. (2013). Climate Change Denial Books and Conservative Think Tanks: Exploring the Connection. *American Behavioral Scientist*, 57(6), 699–731. <https://doi.org/10.1177/0002764213477096>.

Duwe, M. (2001), The Climate Action Network: A Glance behind the Curtains of a Transnational NGO Network. *Review of European Community & International Environmental Law*, 10: 177-189. <https://doi.org/10.1111/1467-9388.00274>.

Emilsson, K., Johansson, H., & Wennerhag, M. (2020). Frame Disputes or Frame Consensus? “Environment” or “Welfare” First Amongst Climate Strike Protesters. *Sustainability*, 12(3), 882. MDPI AG. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3390/su12030882>.

Erçel, K. (20 Mart, 2019). ABD’ye Özgü Kavramlar Sözlüğü – Yeşil Yeni Mutabakat (I) (Green New Deal). *Birikim*. Erişim: <https://birikimdergisi.com/haftalik/9411/abdye-ozgu-kavramlar-sozlugu-yesil-yeni-mutabakat-i-green-new-deal>.

Evensen Darrick. (2019). The rhetorical limitations of the #FridaysForFuture movement. *Nature Climate Change*, 9(6), 428-430.

Extinction Rebellion UK. (July 25, 2020). Further clarity on XRUK and the Beyond Politics party. *Extinction Rebellion UK*. Erişim: <https://extinctionrebellion.uk/2020/07/25/further-clarity-on-xruk-and-the-beyond-politics-party/>.

Extinction Rebellion. (2021) Our Demands. Extinction Rebellion. Erişim: <https://extinctionrebellion.uk/the-truth/demands/>.

Fleckenstein, P. (July 29, 2019). Stopping Climate Change Will Never Be “Good Business”. *Jacobin*. Erişim: <https://www.jacobinmag.com/2019/07/falter-bill-mckibben-350org-review#:~:text=Climate%20activist%20and%20writer%20Bill,problem%20that%20requires%20systematic%20change>.

Foster, J. B. (2012). *Marksist Ekoloji* (Çev: Ş. Yatarkalkmaz). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Friends of the Earth. (26 November, 2018) The Big Ask: How you helped make climate change history. *Friends of the Earth*. Erişim: <https://friendsoftheearth.uk/climate/big-ask-how-you-helped-make-climate-change-history>.

García, A. B. M. (2020). Constructing an activist self: Greta Thunberg’s climate activism as life writing, *Prose Studies*, 41:3, 349-366, DOI: 10.1080/01440357.2020.1808923.

Gore, A. (September 20, 2019). The Climate Crisis Is the Battle of Our Time, and We Can Win, *The New York Times*. Erişim: <https://www.nytimes.com/2019/09/20/opinion/al-gore-climate-change.html>.

Green, M. (April 11, 2019). Extinction Rebellion: inside the new climate resistance. *Financial Times*. Erişim: <https://www.ft.com/content/9bcb1bf8-5b20-11e9-9dde-7aedca0a081a>.

Gross, S. (2020). Why are fossil fuels so hard to quit?. *Brookings Institute*. Erişim: <https://www.brookings.edu/essay/why-are-fossil-fuels-so-hard-to-quit/>.

Grossman, P. (2013). *US Energy Policy and the Pursuit of Failure*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511793417.

Hallam, R. (2019). Common Sense for the 21st Century: Only Nonviolent Rebellion Can Now Stop Climate Breakdown and Social Collapse. *www.rogerhallam.com*. Erişim: https://www.rogerhallam.com/wp-content/uploads/2019/08/Common-Sense-for-the-21st-Century_by-Roger-Hallam-Download-version.pdf.

Han, H., & Ahn, S. W. (2020). Youth Mobilization to Stop Global Climate Change: Narratives and Impact. *Sustainability*, 12(10), 4127. MDPI AG. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3390/su12104127>.

Holmberg, A., & Alvinus, A. (2020). Children's protest in relation to the climate emergency: A qualitative study on a new form of resistance promoting political and social change. *Childhood*, 27(1), 78–92. <https://doi.org/10.1177/0907568219879970>.

Influence Watch. (2021). Sunrise Movement. *Influence Watch*. Erişim: <https://www.influencewatch.org/non-profit/sunrise-movement/>.

Jasper, J. (2017). *Protesto Toplumsal Hareketlere Kültürel Bir Giriş* (Çev: A. Önal) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Jordans, F. & Parra, A. (9 December, 2019). Too much of a Greta thing? Activist urges focus on others. *ABC News*. Erişim: <https://abcnews.go.com/Technology/wireStory/greta-asks-media-focus-young-climate-activists-67594560>.

Kaufman, A. C. (18 August, 2017). Al Gore's Stupendous Wealth Complicates His Climate Message. That Can Change. *HuffPost*. Erişim: https://www.huffpost.com/entry/al-gore-wealth_n_599709f2e4b0e8cc855d5c09.

Khorsandi, S. (19 April, 2019). When the government says 'nah' to everything, taking direct action on climate change is the only option. *The Independent*. Erişim: <https://www.independent.co.uk/voices/extinction-rebellion-climate-change-protests-direct-action-petition-adam-boulton-a8878006.html>.

Kirchgaessner, S. & Holden, E. (28 February, 2020). Naomi Seibt: 'anti-Greta' activist called white nationalist an inspiration. *The Guardian*. Erişim: <https://www.theguardian.com/environment/2020/feb/28/naomi-seibt-anti-greta-activist-white-nationalist-inspiration>.

Klein, N. (August 3, 2018) Capitalism Killed Our Climate Momentum, Not "Human Nature", *The Intercept*. Erişim: <https://theintercept.com/2018/08/03/climate-change-new-york-times-magazine/>.

Krieg, G. (January 3, 2021). The Sunrise Movement is an early winner in the Biden transition. Now comes the hard part. *CNN Politics*. Erişim: <https://edition.cnn.com/2021/01/02/politics/biden-administration-sunrise-movement-climate/index.html>.

Lipschutz, R. & McKendry, C. (2012). “Social Movements and Global Civil Society” in Dryzek, J. S., Norgaard, R. B., & Schlosberg, D. (Eds.) *The Oxford Handbook of Climate Change and Society*. New York: Oxford University Press. 10.1093/oxfordhb/9780199566600.003.0025.

Madra, Ö. & Şahin, Ü. (2020). *Açık Yeşil II İklim Krizi, Politika ve Aktivizm*. Can Sanat Yayınları: İstanbul.

Mahase E. (2019) Doctors for Extinction Rebellion: new group fights for planetary and public health. *BMJ*. 365:l2364. DOI:10.1136/bmj.l2364.

Mastini, R., Kallis, G., & Hickel, J. (2021). A Green New Deal without growth? *Ecological Economics*, Vol.179.

Martinez, J.M. (2013). *American Environmentalism: Philosophy, History, and Public Policy (1st ed.)*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.1201/b15063>

McAdam, D. (2017). Social Movement Theory and the Prospects for Climate Change Activism in the United States. *Annual Review of Political Science*. 20:1, 189-208.

McKibben, B. (2012). *Dünya*. (Çev: E. Anıl). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

McKibben, B. (October 9, 2018). Climate politicking isn't working. We need climate civil disobedience, *Los Angeles Times*. Erişim: <https://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-mckibben-necessity-defense-bagley-minn-20181009-story.html>.

Medaleye, J. (2010). “COP15 in an Uneven World Contradiction and crisis at the United Nations Framework Convention on Climate Change”. Sandberg, L A. & Sandberg, T. (Eds.) *Climate Change Who's Carrying the Burden? The Chilly Climates of the Global Environmental Dilemma*. Ottawa: Canadian Centre for Policy Alternatives.

Meyer, R. (August 1, 2018). The Problem With The New York Times' Big Story on Climate Change, *The Atlantic*. Erişim: <https://www.theatlantic.com/science/archive/2018/08/nyt-mag-nathaniel-rich-climate-change/566525/>.

Nelson, C. & Vertigan, M. (September 30, 2019). Misogyny, male rage and the words men use to describe Greta Thunberg. *The Conversation*. Erişim: <https://theconversation.com/misogyny-male-rage-and-the-words-men-use-to-describe-greta-thunberg-124347>.

Nissen, S., Wong, J. H. K. & Carlton, S. (2020). Children and young people's climate crisis activism – a perspective on long-term effects, *Children's Geographies*, DOI: 10.1080/14733285.2020.1812535.

Nolan, J. (2010). “An Inconvenient Truth” Increases Knowledge, Concern, and Willingness to Reduce Greenhouse Gases. *Environment and Behavior*, 42, 643-658. 10.1177/0013916509357696.

O'Brien, H. (October 11, 2019). Does the environmental movement have a class problem?. *New Statesman*. Erişim: <https://www.newstatesman.com/politics/environment/2019/10/does-environmental-movement-have-class-problem>. [

Osborne, S. (8 October, 2019). Greta Thunberg: Hanging effigy of teenage climate activist strung up in Rome. *The Independent*. Erişim: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/greta-thunberg-hanging-effigy-rome-italy-climate-change-protest-a9147021.html>.

Peoples, C.D. (2019) Classical and Contemporary Conventional Theories of Social Movements. In: Berberoglu B. (Eds.) *The Palgrave Handbook of Social Movements, Revolution, and Social Transformation*. Cham: Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-3-319-92354-3_2.

Pew Research Center. (February 10, 2019). Climate Change Still Seen as the Top Global Threat, but Cyberattacks a Rising Concern. PEW. Erişim: <https://www.pewresearch.org/global/2019/02/10/climate-change-still-seen-as-the-top-global-threat-but-cyberattacks-a-rising-concern/>.

Reitan, R. & Gibson, S. (2012). Climate Change or Social Change? Environmental and Leftist Praxis and Participatory Action Research, *Globalizations*, 9:3, 395-410, DOI: 10.1080/14747731.2012.680735.

Rich, N. (2019). *Losing Earth: A recent history*. New York : Picador Publishing.

Sabherwal, Anandita & Ballew, Matthew & van der Linden, Sander & Gustafson, Abel & Goldberg, Matthew & Maibach, Edward & Kotcher, John & Swim, Janet & Rosenthal, Seth & Leiserowitz, Anthony. (2021). The Greta Thunberg Effect: Familiarity with Greta Thunberg Predicts Intentions to Engage in Climate

Activism in the United States. *Journal of Applied Social Psychology*, 2021; 00: 1–13. <https://doi.org/10.1111/jasp.12737>.

Stecula, D. A. & Merkley, E. (16 August, 2017) An Inconvenient Truth about An Inconvenient Truth. *The Conversation*. Erişim: <https://theconversation.com/an-inconvenient-truth-about-an-inconvenient-truth-81799>.

Sunrise Movement. (2021). Sunrise’s Principles. Sunrise Movement. Erişim: <https://www.sunrisemovement.org/principles/?ms=Sunrise%27sPrinciples>.

Şahin, Ü. (2014). *Türkiye'nin İklim Politikalarında Aktör Haritası*. İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi.

Tamoudi, N. & Reder, M. (2018). “A narrative account of temporality in climate justice” in Jafry, T. (Ed.). *Routledge Handbook of Climate Justice* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315537689>.

Tatgın, E. (2019). İklim Adaleti Kapsamında Toplumsal Cinsiyet Tartışması. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 1 (1) , 104-118 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yykentcevre/issue/50632/616261>.

Taylor, M. (June 27, 2019). Doctors call for nonviolent direct action over climate crisis. *The Guardian*. Erişim: <https://www.theguardian.com/environment/2019/jun/27/doctors-call-for-nonviolent-direct-action-over-climate-crisis>.

Taylor, M. (August 4, 2020) The evolution of Extinction Rebellion. *The Guardian*. Erişim: <https://www.theguardian.com/environment/2020/aug/04/evolution-of-extinction-rebellion-climate-emergency-protest-coronavirus-pandemic>.

Thew, H. (2018). Youth participation and agency in the United Nations Framework Convention on Climate Change. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 18. 369–389. DOI: 10.1007/s10784-018-9392-2.

Tokar, B. (2013). “Movement for climate justice in the US and worldwide” in Dietz, M., & Garrelts, H. (Eds.). *Routledge Handbook of the Climate Change Movement* (1st ed.). Oxfordshire: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203773536>

Tokar, B. (2019). *Toward Climate Justice*. Porsgrun: New Compass Publishing.

Waxman, O. (September 24, 2019). In the 1980s, the World Acted to Save the Ozone Layer. Here's Why the Fight Against Climate Change Is Different. *Time*. Erişim: <https://time.com/5681661/climate-change-ozone-history/>.

Weise, E. (May 6, 2019). Climate change the new Vietnam War? Generation Z poised to change US politics with activism. *USA Today*. Erişim: <https://www.usatoday.com/story/news/2019/05/06/generation-z-poised-change-us-politics-climate-change-activism/1090104001/>.

Wettergren, Å. & Soneryd, L. (2017). Denmark – from a green economy toward a new eco-radicalism? in Cassegard, C., Soneryd, L., Thorn, H., & Wettergren, A. (Eds.). *Climate Action in a Globalizing World: Comparative Perspectives on Environmental Movements in the Global North* (1st ed.). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315618975>.

World Watch. (July/August, 2008). James Hansen Talks About Climate Change. *World Watch*, 21, 28-29. Retrieved from <https://search-proquest-com.proxy.library.ucsb.edu:9443/magazines/james-hansen-talks-about-climate-change/docview/230017538/se-2?accountid=14522>.

Yıldırım, Y. (2020). Greta Thunberg ve İklim İçin Okul Grevleri: Küresel İklim Aktivizminde Yeni Süreç, *Politik Ekonomik Kuram*, Cilt 4(1). 45-71. DOI: 10.30586/pek.691712.

Zulianello, M., & Ceccobelli, D. (2020). Don't Call it Climate Populism: On Greta Thunberg's Technocratic Ecocentrism. *Political Quarterly*, 91(3), 623-631.